

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”

Електронне видання

**ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ
З АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА**

**галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”,
напрямок підготовки 6.030401 “Правознавство”**

для студентів II курсу денних факультетів

**Харків
2013**

Тематика курсових робіт з адміністративного права (галузь знань 0304 “Право”, освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”, напрям підготовки 6.030401 “Правознавство”) для студентів II курсу денних факультетів / уклад.: Ю.П. Битяк, В.В. Зуй, В.В. Богуцький та ін. – Х.: Нац. у-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”, 2013. – 79 с.

У к л а д а ч і:

- Ю.П. Битяк (тема 1),
- В.В. Зуй (тема 9),
- В.В. Богуцький (тема 2),
- І.В. Бойко (тема 6),
- В.М. Гаращук (тема 12, 13),
- О.Т. Зима (тема 16),
- Л.П. Коваленко (тема 3),
- І.М. Компанієць (тема 27),
- Д.В. Лученко (тема 7),
- В.В. Мартиновський (тема 20),
- Н.П. Матюхіна (тема 4),
- В.Я. Настюк (тема 24),
- Н.Б. Писаренко (тема 8, 14),
- О.М. Соловійова (тема 23),
- В.А. Сьоміна (тема 19),
- М.М. Тищенко (тема 10),
- О.Г. Фролова (тема 25),
- О.Б. Червякова (тема 28),
- М.Г. Шульга (тема 18),
- В.М. Александров (тема 15),
- І.Г. Ігнатченко (тема 21),
- Я.С. Рябченко (тема 11),
- С.А. Федчишин (тема 26),
- О.О. Куш (тема 5),
- А.В. Руденко (тема 17),
- С.А. Трофімов (тема 28)

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 10 від 14.12.2012 р.)*

Тема 1. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ І ВИКОНАВЧА ВЛАДА

Орієнтовний план

1. Загальне поняття управління та його соціальна природа.
2. Поняття і суть державного управління, його принципи та особливості.
3. Види державного управління.
4. Функції державного управління.
5. Сутність виконавчої влади.
6. Виконавча влада та державне управління: співвідношення та взаємозв'язок.

Методичні вказівки

Розробку теми бажано починати з характеристики поняття управління, визначення його суті, змісту та видів. Відомо, що традиційно виокремлюються такі види управління: 1) технічне; 2) біологічне; 3) соціальне. Проте акцентувати увагу необхідно на дослідженні соціальної природи управління.

Висвітлюючи питання про державне управління, слід мати на увазі, що це є особливим видом діяльності органів виконавчої влади, повноваження та межі якої регулюються Конституцією України, адміністративним правом та адміністративним законодавством. Важливо пам'ятати, що рівень та ефективність державного управління залежить від рівня розвиненості адміністративного права як основної галузі права, що регулює суспільні відносини у цій сфері.

Необхідно також висвітлити питання щодо видів державного управління та його функцій.

Розглядаючи питання про сутність виконавчої влади, необхідно розкрити її суттєві ознаки й принципи організації та функціонування.

У заключній частині роботи бажано вказати, яким чином державне управління і виконавча влада співвідносяться та взаємопов'язані між собою.

Нормативно-правові акти та література

Конституція України // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 72/1. – Ст. 2598.

Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – № 38. – Ст. 385.

Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280 // Там же – 1997. – № 24. – Ст. 170.

Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. № 586 // Там же – 1999. – № 20–21. – Ст. 190.

Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 09.12.2010 р. № 1085/2010 // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 94. – Ст. 3334.

Адміністративне право України. Академічний курс: Підрiч.: У двох томах: Том 1. Загальна частина / Ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова). – К.: Видавництво «Юридична думка», 2004. – С. 49-63.

Адміністративне право: підручник /Ю.П. Битяк (кер. авт. кол.), В.М. Гаращук, В. В. Богуцький та ін.: за заг. ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. – 2-ге вид., переробл. та допов. – Х.: Право, 2012. – 656 с.

Бахрах Д. Н. Административное право : учебник / Д. Н. Бахрах, Б. В. Россинский, Ю. Н. Стариков. – [3-е изд., пересмотр. и доп.]. – М. : Норма, 2008. – 816 с.

Адміністративне право: Загальна частина: навч. посіб. / За заг.ред. Ю.П. Битяка, В.В. Зуй. – Х.: Одіссей. – 2011. – С. 4-14.

Виконавча влада і адміністративне право / За заг. ред. В. Б. Авер'янова. – К.: Видавничий Дім "Ін-Юре", 2002. – 668 с.

Общее административное право: учебник / под ред. Ю. Н. Старилова. – Воронеж: Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 2007. – 848 с.

Тема 2. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО, ЯК ГАЛУЗЬ ПРАВА

Орієнтовний план

1. Предмет адміністративного права
2. Метод адміністративного права
3. Зв'язки адміністративного права з іншими галузями права
4. Система адміністративного права

Методичні вказівки

Адміністративне право є самостійною галуззю права, за допомогою якої держава регулює однорідні суспільні відносини у сфері державного управління, розвиває та зміцнює його демократичні основи і тому, висвітлення теми бажано починати з характеристики предмета адміністративного права та методу регулювання. Відомо, що адміністративне право існує в трьох вимірах: 1) як галузь; 2) як наука; 3) як навчальна дисципліна. Проте акцентувати увагу треба на дослідженні адміністративного права як галузі.

Для більш глибоко розуміння предмета адміністративного права необхідно висвітлити зв'язок галузі права, яку ми розглядаємо з іншими, суміжними галузями права. Тісний зв'язок спостерігається між адміністративним правом і конституційним правом. Певні зв'язки існують між адміністративним правом і такими галузями: трудовим правом, фінансовим правом, цивільним правом, кримінальним правом.

Відмежування адміністративного права від інших галузей, які так чи інакше з ним пов'язані, характеризує його самостійне значення.

Необхідно також висвітлити питання стосовно системи адміністративного права, яку треба розглядати як внутрішню побудову галузі, яка відображає послідовне розміщення елементів-інститутів і норм, що їх утворюють, їх єдність і структурний взаємозв'язок. Вона складається з двох частин: загальної і особливої, що обумовлене сутністю і специфікою державного

управління, його багатогалузевим характером і необхідністю постійного вдосконалення.

Нормативно-правові акти та література

Конституція України // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 72/1. – Ст. 2598.

Авер'янов В.Б. Предмет адміністративного права: Нова доктринальна оцінка/ Право України. –2004. –№10. – С.25-30.

Адміністративне право: підручник / Ю.П. Битяк (кер.авт.кол.), В.М. Гаращук, В.В. Богущкий та ін.; за заг.ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. – Х.: Право, 2012. – С. 26-48.

Адміністративне право: Загальна частина: навч. посібник / за заг.ред. Ю.П. Битяка, В.В. Зуй. – Х.: Одіссей. – 2011. – С. 15-29.

Бахрах Д.Н. О предмете адміністративного права России/ Государство и право. – 2003. –№10. – С.31-38

Богущкий В.В., Богущка А.В. Адміністративне право України як галузь права: Навчальний посібник.- Харків: Видавництво «Фінн». – 2010. – 64с.

Богущкий В.В. Адміністративне право і державне управління в Україні (тексти лекцій)- Харків – 1996. – 42с.

Демин А.А. Административно-правовой метод: соотношение с другими методами правового регулирования/ Государство и право. – 2005.–№6. – С.13-19

Ківалов С.В., Л.Р. Біла Адміністративне право України: Навчально-методичний посібник.-/4-те вид., перероб. і доп./ – Одеса: Фенікс, 2008. – С.8-21.

Стеценко С.Г. Адміністративне право України: Навчальний посібник.- Вид.2-ге, перероб. та доп. – К.Атіка, 2009. – С.11-44.

Фіночко Ф.Д. Предмет адміністративного права: дискусійна проблематика / Вісник Академії правових наук України. – 2005. –№3. – С.113-119.

Тема 3. ДЖЕРЕЛА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Орієнтовний план

1. Поняття та види джерел адміністративного права.
2. Система джерел адміністративного права.
3. Конституція України - головне джерело адміністративного права.
4. Форми і тенденції систематизації адміністративного законодавства.
5. Основні напрями розвитку і формування адміністративного законодавства.

Методичні вказівки

При викладенні першого питання необхідно дослідити, як визначається поняття «джерело права» у теорії права і в адміністративному праві. При цьому слід мати на увазі, що поняття «джерело адміністративного права» може розглядатись як у соціально-матеріальному, так і в юридичному аспектах. Окрему увагу треба приділити висвітленню питання щодо видів джерел адміністративного права, які існують у правовій системі України. У зв'язку з цим необхідно проаналізувати три види джерел адміністративного права: 1) джерела, які з'явилися до прийняття Україною незалежності; 2) джерела, які виникли в період виникнення незалежної України; 3) джерела, які містять норми адміністративного права, що відповідають міжнародним стандартам і правилам захисту людини і громадянина у сфері виконавчої влади, які визначають державне управління економічною, соціально-культурною сферою в умовах розвитку ринкових відносин.

При висвітленні питання про систему джерел адміністративного права необхідно відзначити, що потреби практичного вирішення комплексних завдань по забезпеченню цілісного державного управління зумовлюють різноманіття і численність джерел адміністративного права. Важливо дослідити структуру джерел адміністративного права України, (на сучасному етапі)

за юридичною силою, виявити особливості окремих елементів системи, зв'язки і залежність між нормативними актами різних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, адміністрації державних підприємств, установ, організацій.

При характеристиці Конституції України як головного джерела адміністративного права слід мати на увазі, що час прийняття в 1996 році Конституції України має важливе значення для суспільства і науки адміністративного права. Конституція України з 1996 року стала не тільки основним джерелом адміністративного права, але й визначила місце українських законів в переліку джерел. У Конституції України визначаються система органів виконавчої влади та їх повноваження, організація діяльності, зовнішні форми правових актів. Вона встановлює адміністративно-правовий статус громадян України, регламентує участь об'єднань громадян і трудових колективів в управлінні державними і громадськими справами, обов'язки і відповідальність посадових осіб, засоби зміцнення законності і дисципліни в державному управлінні. Конституція України має вищу юридичну силу, її положення є основою розвитку джерел адміністративного права.

Адміністративно-правові норми містяться як у законах України, так і в численних актах державного управління. Тому в адміністративному праві об'єктивно існує потреба у систематизації його норм, яка може здійснюватись у формі як інкорпорації, так і кодифікації. При цьому слід мати на увазі, що на сучасному етапі прийнято проект Адміністративно-процедурного кодексу України, тому що найоптимальнішим є проведення поетапної кодифікації адміністративного права по окремих підгалузях та інститутах, що необхідно відобразити у курсовій роботі.

При висвітленні питань щодо основних напрямків розвитку адміністративного законодавства слід проаналізувати запропоновану наукову та навчальну літературу, чинні законодавчі акти, що регулюють питання державного управління, виявити основні перспективні шляхи його розвитку (удосконалення) відповідно до потреб адміністративної реформи в Україні та реформи адміністративного права.

Нормативно-правові акти
та література

Конституція України // Офіц. вісн. України. - 2010. - № 72/1. - Ст. 2598.

Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280 // Відом. Верхов. Ради України. - 1997. - № 24. - Ст. 170.

Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999 р. № 586//Там же- 1999:-№ 20-21.-Ст. 190.

Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI // Там же - 2011. - № 38. - Ст. 385.

Банчук О. Концепція Кодексу України про адміністративні проступки стала предметом обговорення / Банчук О. // Право України. - 2006. - № 7. - С. 142-145.

Битяк Ю. П. Наукові основи систематизації законодавства України про адміністративні проступки / Проблеми систематизації законодавства України про адміністративні правопорушення : матер. міжнар. наук.-практ. конф.: У 2 ч., 7-8 грудня 2006 р. - Сімферополь, 2006. - С. 5-9.

Вовк Ю. Проблеми кодифікації адміністративного законодавства України: історичний досвід / Право України. -2003. - №12. -С. 120-122.

Голосніченко І. П. Проблеми усунення прогалин у правовому регулюванні порушення провадження в справі про адміністративне правопорушення / Адміністративна реформа в Україні: шлях до європейської інтеграції. - К., 2003. -С. 46-51.

Голосніченко І. Перспективні положення кодифікації норм правового інституту адміністративної відповідальності / Право України. - 2006. - № 7. - С. 25-27.

Дувальський О. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Деякі питання застосування та співвідношення з конституційними нормами / Вісник прокуратури. - 2006. - № 1. - С. 63-68.

Загуменник В. Щодо необхідності удосконалення законодавства в сфері адміністративної відповідальності / Вісник

прокуратури. - 2006. - № 7. - С. 99-102.

Коліушко І. Б. Актуальні проблеми розвитку адміністративного законодавства / Українське адміністративне право: сучасний стан і перспективи реформування : матеріал. IV нац. наук.-теорет. конф. «Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених». - Сімферополь, 2005. - Спец, вип. у2ч.-Ч. 1.-С. 34-40.

Коліушко І. Б. Проблеми правового забезпечення адміністративної реформи / Адміністративна реформа в Україні: шлях до європейської інтеграції: зб. наук. пр. - К., 2003. - С. 59-63.

Федоров І. Кодифікація адміністративно-деліктного законодавства України: деякі аспекти запозичення зарубіжного досвіду / Право України. -2005. -№ 12.-С. 83-86.

Федоров І. О. Кодифікація адміністративно-деліктного законодавства України : монографія / І. О. Федоров. - Запоріжжя : ТОВ «ВПД Запоріжжя», 2006.-144 с.

Гриценко І. Система наукових поглядів на джерела адміністративного права у радянській науці адміністративного права // Вісник Київського Національного університету ім. Т. Шевченка. Юридичні науки. Вип. 79. - 2008. - С. 4-6.

Кравчук О. Джерела адміністративно-правового регулювання управління майном державної власності / Олексій Кравчук// Юридична Україна. - 2011. - N 10. - С. 15-21.

Школик А. Види джерел адміністративного права / Школик А. //Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: Матеріали XVII регіон, наук.- практ. конф. (3-4 лют. 2011 р.) / Львів, нац. ун-т ім. І. Франка. - Л. : Львів, нац. ун-т ім. І.Франка, 2011. - С. 150-151.

Ярмак Х.П. Міжнародні угоди України як джерела національного адміністративного права /В. Х. Ярмак // Кримський юридичний вісник/ Крим. юрид. ін-т Одес. держ. ун-ту внутр. справ. -Сімф.,2011. - Вип. 1 (11), Ч. 1.- С. 246-251.

Адміністративне законодавство України та його розвиток (нотатки з науково-практичної конференції) //Право України. - 2007. - № 2. - С.151-156 .

Вовк Ю. Проблема кодифікації адміністративного законодавства України: історичний досвід //Право України. - 2003. -

№ 12. - С.120-122.

Воробйова Ж. Адміністративне законодавство і конституційне право громадян //Юридичний Вісник України. - 2007. - № 41. - С. 4.

Баклан О. Щодо змін в адміністративному законодавстві України //Право України. - 2003. - № 9. - С.100-103.

Адміністративне законодавство: закони і законодавчі акти. - К.: Ред."Бюлет. законод. і юрид. практики України", 1993. - 191 с.

Когут О. Напрями вдосконалення адміністративно-процесуального та адміністративно-деліктного законодавства в умовах адміністративної реформи //Вісник Української Академії державного управління при Президентові України. - 2001. - № 2. - С. 131-135.

Тема 4. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

О р і є н т о в н и й п л а н

1. Місце та особливості органів виконавчої влади у системі органів державної влади.
2. Сутність та структура адміністративно-правового статусу органів виконавчої влади.
3. Кабінет Міністрів України як вищий орган у системі органів виконавчої влади.
4. Центральні органи виконавчої влади.
5. Місцеві органи виконавчої влади.

Розробку теми бажано починати з характеристики органів виконавчої влади, визначення їх поняття, особливостей місця у системі органів державної влади. Важливо мати на увазі, що органи виконавчої влади є окремим видом державних органів. На них поширюються всі загальні риси державних органів. В той же час органи виконавчої влади мають і особливі ознаки, які зумовлені їх належністю до відносно самостійної частини

державного механізму — системи органів виконавчої влади. Окремої уваги слід приділити висвітленню існуючих підходів що класифікації органів виконавчої влади та основних засад структурної побудови системи органів виконавчої влади.

Належного висвітлення потребує поняття адміністративно-правового статусу органів виконавчої влади, характеристика його складових елементів, якими є: юридично закріплені цілі, завдання та функції; компетенція; організаційно-структурний компонент (нормативне регулювання порядку утворення (обрання, призначення), реорганізації ліквідації, підпорядкованості, встановлення та зміни внутрішньоорганізаційної структури, процедури діяльності тощо); відповідальність.

Необхідною складовою роботи має бути дослідження системи нормативно-правових актів, які становлять правову основу функціонування органів виконавчої влади.

Окремого розгляду потребують особливості адміністративно-правового статусу Кабінету Міністрів України, центральних та місцевих органів виконавчої влади: визначення їх завдань та функцій, з'ясування організаційної структури, компетенції та повноважень, особливостей реалізації адміністративно-правового статусу у взаємодії з іншими суб'єктами адміністративного права.

Розкриваючи дану тему, необхідно враховувати на сучасні підходи та напрямки реформи державного управління, її спрямованість у тому числі на забезпечення функціонування органів виконавчої влади як ефективних, стабільних та авторитетних органів державної влади.

Нормативно-правові акти та література

Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст.141.

Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 р., № 586-XIV // Відом. Верхов. Ради України. – 1999. – № 20-21. – Ст. 190.

Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 7 жовтня 2010 р. № 2591-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2010.

– № 79. – Ст. 2792.

Про Центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 березня 2011р. № 3166- VI // Офіційний вісник України. – 2011. - № 27. - Ст. 1123.

Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 09.12.2010 р № 1085 //Офіційний вісник Президента України. – 2010. – №32. – Ст.156.

Концепція розвитку електронного урядування в Україні: Схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.12.2010 р. № 2250-р. Офіційний вісник України. - 2010 р.. - № 97. – Ст. 3443.

Авер'янов В. Б., Пухтецька А. А. Удосконалення організації та діяльності системи органів виконавчої влади з урахуванням європейських принципів і стандартів // Часоп. Київ. ун-ту права. – 2010. – № 4. – С. 110-117.

Онупрієнко А. Місцева влада в системі вертикального поділу влади: загальнотеоретичні аспекти // Підприємництво, господарство і право. - 2010. - №3. - С. 27-30.

Публічна влада та управління: принципи і механізм реалізації / [В. М. Алексеев, В. В. Белевцева, Н. Т. Гончарук та ін.] ; за заг. ред. Н. Р. Нижник. – Чернівці: Технодрук, 2008. – 432 с.

Стеценко С. Г. Виконавча влада в Україні: особливості формування та повноваження у світлі конституційної реформи // Административное право и процесс. – 2011. – № 2. – С. 45-48.

Тема 5. ДЕРЖАВНА СЛУЖБА

Орієнтовний план

1. Поняття та принципи державної служби.
2. Державна політика у сфері державної служби.
3. Правовий статус службовців державних органів та їх апарату.
4. Проходження державної служби: поняття та стадії
5. Стимулювання праці державних службовців та їх від-

повідальність.

Методичні вказівки

Насамперед слід звернути увагу на те, що питання про державну службу в Україні й державних службовців взаємозв'язані. Тому в роботі необхідно сформулювати поняття "державна служба", "державний службовець", "посада", "посадова особа". При цьому належить використати теоретичні положення, які сформульовані авторами монографічної літератури.

При викладенні другого питання слід проаналізувати розділ II Закону України "Про державну службу", а також відповідне чинне законодавство, зокрема, Указ Президента України від 18.07.2011 р. «Питання управління державною службою в Україні» та вказати, які повноваження мають державні органи, що формують державну політику у сфері державної служби.

Розкриваючи третє питання, треба назвати особливості правового регулювання статусу державних службовців державних органів та їх апарату, вказати основні обов'язки та права державних службовців, а також обмеження, пов'язані з прийняттям на державну службу.

При розгляді четвертого питання необхідно докладно проаналізувати порядок прийняття на державну службу. Особливу увагу слід приділити обмеженням, пов'язаним з проходженням державної служби у зв'язку зі змінами в діючому законодавстві. З метою повного висвітлення цього питання необхідно використати положення закону України від 07.04.2011 р. «Про засади запобігання і протидії корупції», розділу 2 цього закону. Далі треба викласти такі питання: робочий час, службові відрядження державних службовців, усунення від виконання повноважень за посадою, граничний вік перебування на державній службі, а також підстави припинення державної служби.

В останньому питанні теми необхідно звернути увагу на заходи заохочення державних службовців, навести їх види, зазначити тенденції розвитку законодавства України з вказаного питання. Характеризуючи відповідальність державних службовців слід вказати види їх юридичної відповідальності та особливості дисциплінарної і адміністративної відповідальності.

Н о р м а т и в н о - п р а в о в і а к т и
т а л і т е р а т у р а

Конституція України // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 72/1. – Ст. 2598.

Про державну службу: Закон України від 16.12.1993 р. № 3724-ХІІ // Відом. Верхов. Ради України.- 1993. - № 52. - Ст. 490.

Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 07.04.2011 р. № 3206-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – № 40. – ст. 404.

Питання управління державною службою в Україні: Указ Президента України від 18.07.2011 р. № 769/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 56. – стор. 9. – ст. 2240

Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 20.05.1997 р. № 280/97 – ВР // Там же – 1997. – № 24. – Ст. 170.

Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 07.10.2010 р. № 279 – VI // Там же – 2011. - № 9.- Ст.58.

Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. № 586 – XIV // Там же – 1999. – № 20-21. – Ст. 190.

Про прокуратуру: Закон України від 05.11.1991 р. № 1790 – XII // Там же. – 1991. – № 53. – Ст. 793.

Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відом. Верхов. Ради Української РСР 1984, Дод. до № 51. – Ст.1122.

Про затвердження Порядку проведення конкурсу на заміщення вакантних посад державних службовців: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.2002 р. № 169.// Офіц. вісн. України. – 2002. – № 8. – Ст. 351.

Про затвердження Положення про ранги державних службовців: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.06.1996 р. № 658 // ЗП України –1996. – № 44. – Ст. 370

Дисциплінарний статут прокуратури: затв. Постановою Верхов. Ради УРСР від 06.11.1991 р. № 1796 – XII // Відом. Вер-

хов. Ради України. – 1992. – № 4. – Ст. 15.

Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України: Закон України № 3460 – IV // Там же – 2006. – № 29. – Ст.245.

Положення про класні чини працівників прокуратури України: Постанова Верхов. Ради України від 06.11.1991 р. № 1795 – XII // Там же. – 1992. – №4. – Ст. 14.

Положення про проведення атестації державних службовців: Затв постановою Кабінету Міністрів України від 28.12.2000 р. № 1922 // Офіц. вісн. України – 2001. – № 1. – Ст. 27.

Адміністративне право: підручник / Ю.П. Битяк (кер.авт.кол.), В.М. Гаращук, В.В. Богущкий та ін.; за заг.ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. – Х.: Право, 2012. – С. 101-116.

Адміністративне право: Загальна частина: навч. посіб. / За заг.ред. Ю.П. Битяка, В.В. Зуй. – Х.: Одиссей. – 2011. – С. 86-97.

Битяк Ю.П. Державна служба в Україні: організаційно-правові засади / Ю.П. Битяк. – Х.: Право, 2005. – 304 с.

Битяк Ю.П. Конституційно-правове регулювання державної служби в Україні // Правова система України: історія, стан та перспективи у 5 т. – Х.: Право, 2008. – Т. 2. – С. 306-323.

Государственная служба: комплексный подход: учеб. / отв. ред. А. В. Оболонский. – М.: Дело, АНХ, 2009. – 512 с.

Державна служба: організаційно-правові основи і шляхи розвитку / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – К.: Ін Юре, 1999. – 273 с.

Петришин А. В. Государственная служба. Историко-теоретические предпосылки, сравнительно-правовой и логико-понятийный анализ / А. В. Петришин. – Харьков: Факт, 1998. – 168 с.

Професійна державна служба: що зроблено і що далі? [публ. доп. про основні результати діяльності Головдержслужби України у 2007 р.] / за заг. ред. Т. В. Мотренка. – К.: Центр сприяння ін-ту розвитку держслужби, 2008. – 52 с.

Тема 6. ГРОМАДЯНИ – СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Орієнтовний план

1. Поняття адміністративно-правового статусу громадян.
2. Адміністративна правосуб'єктність громадян.
3. Права, свободи та обов'язки громадян у сфері виконавчої влади.
4. Особливості адміністративно-правового становища іноземців та осіб без громадянства.
5. Гарантії прав і свобод громадян у сфері виконавчої влади.

Методичні вказівки

При написанні роботи слід наголосити на тому, що громадяни становлять найбільшу групу суб'єктів адміністративно-правових відносин. Більшість прав і свобод громадян реалізується, а обов'язків виконується у сфері виконавчої влади.

Належного висвітлення потребує поняття адміністративно-правового статусу громадян, характеристика його складових елементів – прав, свобод, обов'язків громадян, що опосередковуються нормами адміністративного права, а також гарантії їх реалізації.

Окремої уваги слід приділити питанню адміністративної право- і дієздатності громадян як передумов їх правового статусу. Для розкриття сутності цих понять необхідно уяснити моменти їх виникнення та припинення, обставини, що впливають на обсяг праводієздатності.

Рекомендується розглянути конституційні права, свободи і обов'язки громадян, які переважно реалізуються у взаємовідносинах з органами виконавчої влади, зокрема передбачені статтями 26, 29, 33, 35, 36,38, 39, 40, 46, 49,53, 55, 56, 65, 66, 67 Конституції України.

Іноземці та особи без громадянства, перебуваючи в Україні, мають права та виконують обов'язки, обсяг яких не тотожний правам і обов'язкам громадян України. Необхідно визначити особливості реалізації права іноземців та осіб без громадянства на в'їзд в Україну, виїзд з України та транзитний проїзд через її територію, пересування по країні, права на участь в управлінні державними справами, права на освіту, на охорону здоров'я тощо.

У роботі треба розглянути гарантії як умови, засоби, що забезпечують реалізацію та всебічну охорону прав і свобод громадян у взаємовідносинах з органами виконавчої влади. Достатньо буде перелічити такі чинники і розкрити сутність будь-якого з них, наприклад, адміністративне оскарження, судовий захист, правова допомога громадянам, пільги громадян, контроль та нагляд у сфері державного управління, відповідальність державних службовців за порушення прав і свобод громадян тощо.

Для повного і правильного розкриття теми необхідно проаналізувати рекомендовані нормативно-правові акти та спеціальну літературу.

Нормативно-правові акти та література

Конституція України // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 72/1. – Ст. 2598.

Про громадянство України: Закон України від 18.01.2001 р. // Відом. Верх. Ради України. – 2001. – № 13. – Ст. 65.

Про імміграцію: Закон України від 07.06.2001 р. // Там же. – 2001. – № 41. – Ст. 197.

Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 р. // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 83. – Ст. 3014.

Основи законодавства про охорону здоров'я : Закон від 19.11.1992 р. // Відом. Верх. Ради України. – 1993. – № 4. – Ст. 19.

Про порядок виїзду з України та в'їзду в Україну громадян України: Закон України від 21.01.1994 р. // Там же. – 1994. – № 18. – Ст. 102.

Про загальний військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 р. // Там же. – 1992. – № 27. – Ст. 385.

Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. // Там же. – 1996. – № 47. – Ст. 256.

Про освіту: Закон України від 23.03.1996 р. // Там же. – 1996. – № 21. – Ст. 84.

Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання: Закон України від 11.12.2003 р. // Там же. – 2004. – № 15. – Ст.232.

Про засади державної політики України в галузі прав людини: Постанова Верхов. Ради України. Від 17.06.1999 р. // Офіц. вісн. України. – 1999. – № 25. – Ст. 1147.

Авер'янов В.Б. Забезпечення прав і свобод людини – пріоритетна орієнтація адміністративної реформи в Україні // Юр. вісник. Одеса. – 2000. – № 2. – Ст. 68.

Бойко І.В. Громадянин як суб'єкт адміністративно-правових відносин // Вісн. АПрН України. – 2004. – № 1(36). – С. 94 – 102.

Бойко І.В. Особливості взаємовідносин органів виконавчої влади і громадян // Держ. буд-во та місцеве самоврядування. – Х.: Право, 2003. – № 6. – С. 73 – 79.

Бойко І.В. Забезпечення адміністративно-правовими засобами свободи вибору громадянами місця проживання // Вісник АПрН України. – 2006. – № 4(47). – С. 165 – 171.

Бояринцева М.А. Права громадян, їх гарантії та реалізація у державному управлінні / Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред. В.Б.Авер'янова. – К.: Факт, 2003. – С. 180 – 194.

Ославський М.І. Громадянин і виконавча влада: засади взаємодії / Виконавча влада в Україні: організаційно-правові засади / навч. посіб. – Київ.: Вид-во «Знання». – 2009.

Права громадян у сфері виконавчої влади: адміністративно-правове забезпечення реалізації та захисту / за заг. ред.

Тема 7. ФОРМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Орієнтовний план

1. Поняття та співвідношення форм державного управління.
2. Правова природа актів державного управління, їх класифікація та дія.
3. Види та особливості адміністративного договору.

Методичні вказівки

Правові і неправові форми державного управління тісно взаємопов'язані, однак питання їх співвідношення в науковій літературі з адміністративного права розроблені недостатньо. Тому необхідно ознайомитися зі спеціальною літературою, проаналізувати позиції авторів, узагальнити їхні погляди, висловити свою думку, сформулювати поняття форм державного управління, визначити їх види та співвідношення.

При цьому слід пам'ятати, що здійснення виконавчої влади у правовій формі є виразом того, що повноваження, якими наділені управлінські органи, мають державно-владний характер, але значна частина діяльності виконавчої влади не втілюється в правову форму, що, разом із тим, не знижує її значення.

При розкритті правової природи актів державного управління необхідно виходити з того, що акти державного управління – це підзаконні акти. Потрібно визначити характерні ознаки актів державного управління та зосередити увагу на тих, що дозволяють виокремити їх серед інших юридичних актів.

При розгляді класифікації актів державного управління необхідно навести їх конкретні приклади.

Розглядаючи питання дії актів державного управління, слід виходити з положення про те, що органи державної влади, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та за-

конами України, є засадничими та вихідними щодо актів державного управління. Разом із тим, далеко не всі питання нормотворчості органів виконавчої влади знайшли своє належне закріплення в законодавчих актах. Тому непоодинокими є випадки, коли орган виконавчої влади самостійно (власним актом) встановлює для себе процедуру прийняття актів управління.

Категорія адміністративного договору протягом останніх двох десятиліть вважається перспективним напрямком розвитку правового регулювання державного управління. При розгляді цього питання потрібно визначити поняття адміністративно-правового договору, характерні риси, що відрізняють його від цивільного договору, проаналізувати підходи науковців до класифікації адміністративних договорів.

Нормативно-правові акти та література

Конституція України // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 72/1. – Ст. 2598.

Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 07.10.2010 р. № 279-IV // Там же – 2010. – № 79. – ст. 2792.

Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 р. № 950 // Там же – 2007. – № 54. – ст. 2180.

Адміністративне право: підручник / Ю.П. Битяк (кер. авт. кол.), В.М. Гарашук, В.В. Богущкий та ін.; за заг. ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гарашука, В.В. Зуй. – 2-ге вид., переробл. та допов. Х.: 2012. – С. 152-172.

Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: У двох томах: Том 1. Загальна частина / Ред. Колегія: В.Б. Авер'янов (голова) та ін. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. – С. 276-295.

Арзамасов Ю. Г. Теория ведомственного нормотворчества: [моногр.] / Ю. Г. Арзамасов. – М.: Изд-во СГУ, 2005. – 238 с.

Афанас'єв К.К. Адміністративні договори: реалії та перспективи: Моногр. – Луганськ: РВВ ЛАВС, 2004. – 180 с.

Бахрах Д. Н. Формы и методы деятельности государст-

венной администрации / Д. Н. Бахрах, С. Д. Хазанов – Екатеринбург: Уральский ин-т экономики, управления и права, 1999. – 176 с.

Богуцкий В. В. Акты государственного управления: [курс лекций] / В. В. Богуцкий. – Х.: НЮАУ, 1996. – 20 с.

Виконавча влада і адміністративне право [Текст] / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2002. – 668 с.

Тема 8. АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРИМУС В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ

Орієнтовний план

1. Сутність адміністративного примусу, його відмінність від інших видів державного примусу.
2. Класифікація заходів адміністративного примусу.
3. Адміністративно-запобіжні заходи.
4. Заходи припинення правопорушень.

Методичні вказівки

При висвітленні першого питання доцільно звернути увагу на те, що адміністративний примус – це один з видів державного примусу. У зв'язку з цим бажано, по-перше, перелічити загальні риси, що притаманні всім видам державного примусу, і, по-друге, виокремити низку характерних особливостей адміністративного примусу.

Теоретичне і практичне значення має класифікація заходів адміністративного примусу за видами. При викладанні другого питання слід звернути увагу на існування в науці різних думок щодо такої класифікації. Бажано висловити свою думку з цього питання, показати відмінність різних заходів примусу.

Після ознайомлення із запропонованими для написання курсової роботи літературою та нормативно-правовими актами, можна дійти висновку, що всі суб'єкти державного управління

уповноважені у процесі виконання своїх функцій застосовувати запобіжні заходи і заходи припинення правопорушень. Саме тому систематизувати зазначені заходи важко. Однак у роботі доцільно визначити їх загальні риси, а також навести приклади як найтипівіших запобіжних заходів, так і заходів припинення правопорушень.

Розкриваючи третє питання, необхідно зауважити, що використання адміністративно-запобіжних заходів не пов'язане із вчиненням неправомірних дій. Їм притаманний профілактичний характер, що не виключає їх здійснення в примусовому порядку, оскільки небезпека, якій вони протидіють, загрожує або окремішій фізичній особі, або суспільству і державі.

При викладанні четвертого питання належить встановити мету використання заходів припинення, виокремити їх види, а також, посилаючись на приписи запропонованих нормативних актів (наприклад, на положення Закону України «Про міліцію»), окреслити процедури застосування деяких з них.

Н о р м а т и в н о - п р а в о в і а к т и т а л і т е р а т у р а

Про міліцію : Закон України від 20.12.1990 р. № 565-ХІІ // Відом. Верхов. Ради УРСР. – 1991. – № 4. – Ст. 20 (з наступ. змін. та доповн.).

Про пожежну безпеку : Закон України від 17.12.1993 р. № 3745-ХІІ // Відом. Верхов. Ради України. – 1994. – №5. – Ст. 21 (з наступ. змін. та доповн.).

Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 р. № 4004-ХІІ // Там же. – 1994. – № 27. – Ст. 218 (з наступ. змін. та доповн.).

Правила застосування спеціальних засобів при охороні громадського порядку : затв. Постановою Ради Міністрів УРСР від 27.02.1991 р. № 49 // ЗП Уряду УРСР. – 1991. – № 3. – Ст. 18 (з наступ. змін. та доповн.).

Коломоєць Т. О. Класифікація заходів адміністративного примусу / Т. О. Коломоєць // Право України. – 2003. – № 2. – С. 105–111.

Небрат О. О. Деякі аспекти застосування адміністративного примусу при здійсненні охорони громадського порядку / О. О. Небрат // Форум права. – 2009. – № 3. – С. 465–470 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2009-3/09nooogr.pdf>.

Троянський О. А. Місце адміністративно-запобіжних заходів у системі адміністративного примусу / О. А. Троянський // Держава та регіони. Сер. Право. – 2010. – Вип. 3. – С. 99–102.

Комзюк А. Т. Сутність, значення та види заходів адміністративного припинення, що застосовуються в діяльності міліції / А. Т. Комзюк // Вісник Національного університету внутрішніх справ. Вип. 16. – Х.: Нац. ун-т внутр. справ, 2001. – С. 131–137.

Тема 9. АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

О р і є н т о в н и й п л а н

1. Поняття, особливості та характерні риси адміністративної відповідальності.
2. Адміністративне правопорушення і його склад.
3. Суб'єкти адміністративного правопорушення.
4. Цілі та види адміністративних стягнень.
5. Порядок накладення адміністративних стягнень.

М е т о д и ч н і в к а з і в к и

Перед викладенням теми належить уважно вивчити рекомендовані акти та спеціальну літературу.

Відповідаючи на перше запитання, слід охарактеризувати поняття адміністративної відповідальності, її особливості та характерні риси. Розглядаючи поняття адміністративної відповідальності, слід вказати на те, що це питання по-різному дається авторами монографічної літератури.

При викладенні другого питання необхідно відобразити

ознаки адміністративного правопорушення. Для розкриття змісту адміністративного проступку треба, по – перше, вивчити зміст статті 9 КпАП України, по – друге, належить докладно проаналізувати зміст самого поняття адміністративного правопорушення та його склад. Важливо звернути увагу на те, що адміністративне правопорушення є основою адміністративної відповідальності. Але аналізуючи зміст чинного законодавства необхідно показати, що є і інші підстави для притягнення до адміністративної відповідальності.

Розглядаючи питання щодо суб'єктів адміністративного правопорушення треба дати загальне поняття суб'єкту, а потім розкрити зміст та особливості спеціальних суб'єктів адміністративного правопорушення.

При відповіді на четверте питання теми курсової роботи треба висвітлити цілі адміністративних стягнень, розкрити зміст та особливості кожного із них. Крім того, треба мати на увазі, що до неповнолітніх застосовуються заходи впливу, передбачені ст. 24, які мають виховний характер і адміністративними стягненнями не визнаються. Далі розглядаючи правила накладання стягнень, слід вказати загальні правила, в тому числі обставини, що пом'якшують та обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення, а також особливу увагу необхідно звернути на накладання адміністративних стягнень при вчиненні кількох адміністративних правопорушень. Завершуючи висвітлення запланованих питань, укажіть строки накладання адміністративного стягнення.

При викладенні основних проблем адміністративної відповідальності теоретичні положення курсової роботи бажано проілюструвати прикладами з практики.

Н о р м а т и в н о - п р а в о в і а к т и т а л і т е р а т у р а

Конституція України // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 72/1. – Ст. 2598.

Кодекс України про адміністративні правопорушення / упоряд. Ю.П.Битяк, В.В. Зуй, Я.С. Рябченко. – Х.: Право, 2011.

– 272 с.

Кодекс України про адміністративні правопорушення: Наук.практ.коментар/ Р.А. Калюжний, А.Т. Комзюк, О.О. Погрібний та ін. – К.: Правова єдність, 2008. – 781 с.

Про відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за правопорушення у сфері містобудування : Закон України від 14 жовтня 1994 р.№ 208/94- ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1994. –№46. – Ст. 411, (з наст.змін. а допов.)

Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09. 2011 р. № 3773-VI // Офіц.вісн.України – 2011. – № 83. – Ст. 3014.

Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 07.04.2011 р. № 3206 - VI // Там же – 2011. –№ 40. – Ст. 404.

Про ветеринарну медицину: Закон України від 25 червня 1992 р.(в ред. 15 листопада 2001 р.) № 2498 – XII // Там же – 2002. – №8. –Ст.62. (з наст.змін. та допов.)

Адміністративне право: підручник /Ю.П. Битяк (кер. авт. кол.), В.М. Гаращук, В. В. Богуцький та ін.: за заг. ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. – 2-ге вид., переробл. та допов. – Х.: Право, 2012. – 656 с.

Адміністративне право: Загальна частина: навч. посіб. / За заг.ред. Ю.П. Битяка, В.В. Зуй. – Х.: Одиссей. – 2011. – С. 128-146.

Адміністративна відповідальність в Україні: Навчальний посібник /За заг. ред. А.Т. Комзюка., 3-е вид., доопр. – Х., 2007. – 80 с.

Административная ответственность: вопросы теории и практики / Под ред. Н.Ю. Хаманевой. – М., 2005. – 286 с.

Битяк Ю.П., Зуй В.В., Комзюк А.Т. Переконавання та приєднання у державному управлінні. Адміністративна відповідальність: Конспект лекцій. – Харків, 1994. – 44 с.

Битяк Ю.П., Зуй В.В. Адміністративне право України. Конспект лекцій. - Харків: Націон.юрид.акад.України ім. Ярослава Мудрого, 1996. –160 с.

Богуцький В.В., Богуцька В.В., Мартиновський В.В.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення. – Х.: Вид-во «ФІНН», 2011. – 200 с.

Коломієць Т.О., Сквирський І.О. Виправні роботи як вид адміністративного стягнення за законодавством України: теорія, досвід, та практика застосування: Монографія. – К.: Істина, 2008. – 184 с.

Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навч. посібник. – К., 2008. – 256 с.

Лук'янець Д.М. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвитку. – К., 2001. – 220 с.

Хорощак Н.В. Адміністративне стягнення за законодавством України: Монографія. – К.: Ін-т держ. і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. – 172 с.

Тема 10. АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС

Орієнтовний план

1. Поняття і особливості адміністративного процесу.
2. Принципи адміністративного процесу.
3. Структура адміністративного процесу.
4. Адміністративно-процесуальні відносини.
5. Суб'єкти адміністративного процесу.

Розгляд особливості адміністративного процесу, доцільно здійснювати на основі положень теорії юридичного процесу та порівняльного аналізу його відповідних параметрів з традиційними видами процесу – кримінального та цивільного.

При висвітленні питання про принципи адміністративного процесу слід мати на увазі їх зв'язок із конституційними принципами державного управління та специфіку адміністративно-процесуальної сфери. Необхідно також акцентувати увагу на принципі неухильної реалізації правових презумпцій, що діють в адміністративно-процесуальній сфері, зокрема презумпції невинуватості та презумпції правомірності дій і правової позиції громадянина.

При розгляді питання про структуру адміністративного процесу треба зважати на те, що велика частина проваджень, які становлять структуру адміністративного процесу, спрямована на регулювання правовідносин позитивного характеру, що виникають у ході виконавчо-розпорядницької діяльності державних органів. Проте порушення вимог правових норм вимагає відповідного реагування з боку держави. Ця обставина зумовлює існування особливого роду правоохоронної діяльності, змістом якої є розгляд справ про правопорушення, правові спори по суті й ухвалення щодо них відповідних рішень. Зазначена діяльність має назву юрисдикційної. З огляду на це доцільно визначити відповідні риси адміністративної юрисдикції. Питання про стадії адміністративного процесу слід розкрити на прикладі декількох видів адміністративних проваджень.

При характеристиці адміністративно-процесуальних правовідносин доцільно виділити поняття складу адміністративно-процесуальних правовідносин, яке включає в себе такі елементи: суб'єкти правовідносин, об'єкти правовідносин, зміст правовідносин, юридичні факти і юридичні стани.

Визначаючи коло суб'єктів адміністративного процесу, слід звернути увагу на класифікацію останніх, дану в адміністративно-правовій літературі, розглянути перелік суб'єктів з точки зору чинного на цей час законодавства України. Важливо висвітлити питання реалізації та охорони прав громадян в адміністративно-процесуальній сфері.

Н о р м а т и в н о - п р а в о в і а к т и т а л і т е р а т у р а

Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відом. Верхов. Ради Української РСР 1984, Дод. до № 51. – Ст.1122.

Про міліцію: Закон України від 20.12.1990 р. № 565-ХІІ // Там же – 1991. - №4. – Ст.20. (з наст.змін. та доп.).

Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР // Там же – 1996. – №47. – Ст.256.(з наст. змін. та доп.).

Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ: за-

тверджено Законом України від 22.02.2006 р. № 3460-IV // Там же – 2006. - № 29. – Ст. 245.

Адміністративне право: підручник / Ю.П. Битяк (кер.авт.кол.), В.М. Гаращук, В.В. Богуцький та ін.; за заг.ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. – Х.: Право, 2012. – С. 221-235.

Бандурка О.М., Тищенко М.М. Адміністративний процес: Підручник для вищих навч. закл. – К.: Літера ЛТД, 2002. – 288 с.

Бахрак Д.Н., Ренов Е.М. Производство по делам об административных правонарушениях. – М., 1989. – 95 с.

Голосніченко І.П., Стахурський М.Ф. Адміністративний процес: навчальний посібник / За заг. ред. доктора юридичних наук, професора І.П. Голосніченко. – К.: ГАН, 2003. – 256 с.

Додин Е.В. Доказательства в административном процессе. – М., 1973. – 192 с.

Застрожная О.К. Советский административный процесс. – Воронеж, 1985. – 147 с.

Миколенко А.И. Административный процесс и административная ответственность в Украине. Учебное пособие. – Х.: «Одиссей», 2004. – 272 с.

Перепелюк В.Г. Адміністративний процес. Загальна частина: Навчальний посібник. – Чернівці: Рута, 2003. – 367 с.

Тищенко Н.М. Административно-процесуальный статус гражданина Украины: проблемы теории и пути совершенствования. – Х., 1998. – 268 с.

Сорокин В.Д. Административный процесс и административно-процесуальное право. – СПб.: Издательство Юридического института (Санкт-Петербург). 2002. – 474 с.

Тема 11. ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

О р і є н т о в н и й п л а н

1. Загальна характеристика провадження у справах про адміністративні правопорушення.

2. Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.

3. Права та обов'язки осіб, які беруть участь у провадженні в справах про адміністративні правопорушення.

4. Підвідомчість справ про адміністративні правопорушення та органи (посадові особи), які уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.

Методичні вказівки

Перед викладенням теми належить уважно вивчити рекомендовані акти та спеціальну літературу.

Відповідаючи на перше запитання, слід охарактеризувати поняття, вимоги, завдання, принципи, правове регулювання, стадії та строки щодо провадження в справах про адміністративні правопорушення. Розглядаючи першу стадію провадження слід визначити поняття, підстави справи про адміністративні правопорушення, описати зміст протоколу. На стадії розгляду справи про адміністративне правопорушення, треба зазначити порядок, місце, строки розгляду такої справи та обставини, що підлягають з'ясуванню при розгляді справи, види постанов у справі, їх форми, зміст, структуру. На стадії оскарження: порядок оскарження і строки оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення, опротестування постанови у справі про адміністративне правопорушення. І насамкінець, на стадії виконання постанови у справі про адміністративне правопорушення охарактеризувати строки звернення до виконання та осіб, уповноважених здійснювати виконання постанови про адміністративне правопорушення.

При викладенні другого питання необхідно відобразити такі заходи забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення як доставлення правопорушника, адміністративне затримання, особистий огляд і огляд речей, вилучення речей і документів, відсторонення осіб від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість

реакції та ін.

Розглядаючи питання щодо прав та обов'язків осіб, які беруть участь у провадженні в справах про адміністративні правопорушення слід зазначити адміністративно-правовий статус потерпілого, законних представників, захисників, свідків, експертів, перекладачів.

Далі, розглядаючи підвідомчість справ про адміністративні правопорушення треба визначити поняття підвідомчості та її значення, види підвідомчості, а також висвітлити повноваження органів, їх посадових осіб стосовно розгляду справ про адміністративні правопорушення.

Н о р м а т и в н о - п р а в о в і а к т и т а л і т е р а т у р а

Адміністративне право: підручник / Ю.П. Битяк (кер. авт. кол.), В.М. Гаращук, В.В. Богущкий та ін.; за заг. ред. Ю.П. Битяк, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. – Х.: Право, 2010. – С. 219-235.

Адміністративне право (Загальна частина) Навчальний посібник / За заг.ред. Ю.П. Битяка, В.В. Зуй. – Х.: Одиссей. – 2011. – С. 128-146.

Адміністративна відповідальність: навч. посібник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. – К.: Істина, 2011. – 184 с.

Артеменко І.А. Стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення / І.А. Артеменко // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 2005. – № 1. – С. 13-16.

Богущкий В.В., Богущка В.В., Мартиновський В.В. Провадження у справах про адміністративні правопорушення.– Х.Вид-во «ФІНН», 2011.– 200 с.

Відповідальність за адміністративне правопорушення // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 2009. – № 1 / гол. редкол. В.Г. Гончаренко. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 415 с.

Кодекс України про адміністративні правопорушення / упоряд. Ю.П. Битяк, В.В. Зуй, Я.С. Рябченко. – Х.: Право, 2011. – 272 с. Конституція України // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

Коломоєць Т.О. Експерт у провадженні у справах про

адміністративне правопорушення: [монографія]. / Т.О. Коломоєць, А.В. Іванов. – К.: Істина, 2009. – 184 с.

Коломоєць Т.О. Захисник у провадженні у справах про адміністративні провадження: [монографія]. / Т.О. Коломоєць, Р.В. Сінельник. – К.: Істина, 2008. – 184 с.

Крикун О.В. Адміністративно-правовий статус свідка у справі про адміністративне правопорушення / О.В. Крикун // Митна справа. – 2011. – № 1. – С. 57-64.

Кузякин Ю.П. Правовой статус специалиста как участника производства по делам об административных правонарушениях / Ю.П. Кузякин // Митна справа. – 2006. – № 3. – С. 68-75.

Миколенко О.І. Про деякі питання захисту прав потерпілого в провадженні у справах про адміністративні правопорушення / О.І. Миколенко // Правова держава. – 2001. – № 3. – О. Астропринт, 2001. – С. 66-69.

Углик Н. Поняття та класифікація заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення / Н. Углик // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 4. – С. 51-53.

Рудай К.М. Стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення / К.М. Рудай, А.М. Волощук // Від громадянського суспільства – до правової держави: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (28 квітня 2006 р.) / ХНУ ім. В.М. Каразіна. – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2006. – С. 302-306.

Тема 12. КОНТРОЛЬ ТА НАГЛЯД В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ

Орієнтовний план

1. Законність та дисципліна в державному управлінні, їх значущість для суспільства.

2. Контроль, нагляд та звернення громадян як основні способи забезпечення законності та дисципліни в державному управлінні. Їх загальні й особливі риси.

3. Контроль в управлінні з боку законодавчої, виконавчої та судової влади, форми і методи його здійснення.

М е т о д и ч н і в к а з і в к и

Розглядаючи питання законності та дисципліни в державному управлінні слід розкрити роль і значущість законності та дисципліни в державному управлінні, довести, що вони є основними чинниками ефективного функціонування державних інститутів, стабільного та поступового розвитку суспільства. Доцільно зупинитися на порівняльному аналізі законності і дисципліни; визначенні їх спільних і особливих рис. Доречно зробити наголос на тому, що законність – багатолике та відносно статичне явище, яке знаходить своє зовнішнє відбиття в чинних нормативних актах. Дисципліна ж – динамічна сторона законності. Вона проявляється як в активній поведінці (виконання вимог нормативних актів), так і в пасивній (утримання від протиправної поведінки) фізичних та юридичних осіб.

Такий же підхід потрібно використовувати і при висвітленні другого питання. Увагу також слід приділити меті та принципам контролю, нагляду, а також зверненню громадян, сформулювати поняття "контроль", "нагляд", "звернення громадян за захистом своїх прав у сфері державного, управління", "державний контроль", "контроль у державному управлінні", "громадський контроль", показати, як вони співвідносяться між собою і в чому полягає різниця. Бажано розглянути види контролю, загальні правила здійснення контрольних дій (процедура контролю).

Розкриваючи третє питання, доцільно основну увагу зосередити на дослідженні правового статусу у сфері контрольних повноважень різних гілок влади, показати форми та методи здійснення ними цих повноважень, "сильні" та "слабкі" сторони чинної нормативної бази, яка регулює правовий статус зазначених органів. Доречним тут буде й визначення системи контролюючих та наглядових органів в Україні, окреслення їх нормативної бази. Слід звернути увагу на значній плинності законодавства що регулює діяльність контролюючих органів, різновекторність напрямків контролю в Україні, множинність форм та

методів, які використовують контролюючі органи при реалізації своїх повноважень.

Нормативно-правові акти та література

Конституція України // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 72/1. – Ст. 2598.

Про Рахункову палату: Закон України від 11.07.1996 р. № 315/96-ВР // Відом. Верхов. Ради України. (змін. та допов. див.: Там же – 1998. – № 24. – Ст. 137).

Про пожежну безпеку: Закон України від 17.12.1993 р. № 3745-ХІІ // (змін. та допов. див. Там же – 1994. – № 5. – Ст. 21).

Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994 р. № 4004-ХІІ // (змін. та допов. див.: Там же – 1994. – № 27. – Ст. 218).

Про прокуратуру: Закон України від 05.11.1991 р. № 1789-ХІІ // (змін. та допов. див.: Там же – 1991. – № 53. – Ст. 793.).

Про об'єднання громадян: Закон України від 16.06.1992 р. № 2460-ХІІ // (змін. та допов. див.: Там же – 1992. – № 34. – Ст. 504).

Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. (в редакції Закону від 01.12.2005 р. № 1023-ХІІ // (змін. та допов. див.: Там же – 2006. – № 7. – Ст. 84).

Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 2493-ІІІ // (змін. та допов. див.: Там же – 1997. – № 24. – Ст. 170).

Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. № 586-ХІV // (змін. та допов. див.: Там же – 1999. – № 20-21. – Ст. 190).

Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI // Там же – 2011. – № 38. – Ст. 385.

Типове положення про міністерство України затверджене Указом Президента України від 24 грудня 2010 р. № 401/2011 // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 34 (спеціальний випуск). – Ст. 1087.

Порядок утворення структурних підрозділів внутрішнього аудиту та проведення такого аудиту в міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, їх територіальних органах та бюджетних установах, які належать до сфери управління міністерств, інших центральних органів виконавчої влади затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 28 вересня 2011 р. № 1001 // Там же – 2011.– № 75.– Ст. 2799.

Адміністративне право: підручник / Ю.П. Битяк (кер.авт.кол.), В.М. Гарашук, В.В. Богуцький та ін.; за заг.ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гарашука, В.В. Зуй. – Х.: Право, 2010. – С. 262-281.

Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини і громадянина: навч. посіб. / І.О. Ієрусалімова, І.О. Ієрусалімов, П.М. Павлик, Ж.В. Удовенко. – К.: Знання, 2007. – 223 с.

Андрійко О.Ф. Державний контроль у сфері виконавчої влади України. – К., 1999. – 45с.

Акти прокуратури: підготовка і внесення: навч. посіб. / Ю.Є. Полянський, В.В. Долежан. – О.: Юрид. л-ра, 2003. – 245 с.

Баклан О. Про звернення громадян: деякі питання правотворчості та правозастосування // Право України. – 2007. – № 3. – С. 89-92.

Гарашук В. М. Суть, принципи та гарантії законності // Пробл. законності. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2000. – Вип. 42. – С. 106-112.

Гарашук В.М. Дисципліна в державному управлінні // Пробл. законності. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2000. – Вип. 45. – С. 123-127.

Гарашук В.М. Система контролюючих органів та їх повноваження: загальний огляд // Державне буд-во та місцеве самоврядування. – Х.: Право, 2003. – № 5. – С. 67-74.

Гарашук В. М. Проблеми організаційного забезпечення контролю й нагляду в державному управлінні // Пробл. законності. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2005. – Вип. 71. – С. 100-113.

Державний контроль у сфері виконавчої влади // Виконавча влада і адміністративне право / за заг. ред. В.Б. Авер'янова. – К.: Ін Юре, 2002. – С. 427-510.

Держава і громадянське суспільство в Україні: пробле-

ми взаємодії: Монографія / За ред. І. О. Кресіної. – К.: Логос, 2007. – 316 с.

Денисюк С. В. Сутність громадського контролю співвідношення понять у теорії та законодавстві // Акт. пробл. держ. упр. – 2008. – № 2. – С. 341-347.

Март'янов І. В. Нагляд прокуратури і контроль державних органів – способи забезпечення законності в державному управлінні // Акт. пробл. держави і права. – О.: Юрид. л-ра, 2003. – № 19. – С. 214-217.

Полтораков О. Громадський контроль над «силовими» структурами в Україні: проблеми та перспективи. – <http://www.niisp.gov.ua/articles/109/>.

Сушко Л. Зміст контрольної діяльності органів державної влади // Право України. – 2006. – № 11 – С. 118-120.

Федоровська Ольга Борисівна. Правове забезпечення громадського екологічного контролю в Україні : дис.. канд. юрид. наук: 12.00.06 / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М.Корецького. – К., 2007. – 196 с.

Цивільний контроль за діяльністю міліції: організаційно-правові питання: наук.-практ. посіб. / за заг. ред. М.І. Іншина, О.М. Музичук, Р.С. Веприцького. – Х. – 2008. – С. 6-34.

Тема 13. ДЕРЖАВНІ ІНСПЕКЦІЇ В УКРАЇНІ

Орієнтовний план

1. Призначення та місце державних інспекцій серед контролюючих органів України.
2. Система і види державних інспекцій в Україні.
3. Фахові повноваження державних інспекцій в Україні.

Методичні вказівки

Розкриття теми потрібно почати з загальної характеристики інституту контролю та нагляду в управлінні, їх ролі у справі забезпечення законності і дисципліни в державі і суспі-

льстві. У подальшому слід зосередитися на призначенні та місці державних інспекцій і служб серед контролюючих органів, вказати на їх особливі ознаки, пояснити, чому держава зараз має саме таку систему спеціалізованих контролюючих органів.

При висвітленні фахових повноважень державних інспекцій і служб треба підкреслити, що така спеціалізація має як певні позитивні риси (наприклад, підбір у контролюючому органі високопрофесійних за конкретним фаховим напрямком контролю кадрів), так і недоліки (наприклад, вкрай вузька спеціалізація контролерів, яка іноді стоїть на заваді розпізнавання ними інших видів правопорушень). Зважаючи на реформи, які проводяться в системі органів виконавчої влади доцільно визначити систему і види контролюючих органів, які у своїй назві мають слово «інспекція» або «служба», висловити свою думку щодо можливих та доречних напрямків розвитку національного законодавства, що регулює контрольні повноваження державних інспекцій і служб. Студенту слід знати низку основних нормативних актів, які закріплюють правовий статус державних інспекцій і служб.

Аналізуючи фахові повноваження державних інспекцій і служб нормативно-правові акти, які регулюють їх контрольні повноваження, доцільно зосередитися на правилах застосування державними інспекціями і службами заходів адміністративного примусу, навести приклади застосування ними примусових дій, звернути увагу на те, що їх повноваження закріплені не тільки в окремих (спеціальних) нормативних актах, що регулюють повноваження окремого контролюючого органу, а й в Кодексі України про адміністративні правопорушення. Студенту повинен уміти викласти власне бачення (пропозиції) щодо удосконалення чинного законодавства про контрольні повноваження інспекцій та служб, шляхів його процесуального забезпечення.

Нормативно-правові акти та література

Кодекс України про адміністративні правопорушення //

Відом. Верхов. Ради УРСР, додаток до № 51. – Ст. 1122 (з наст. змін. та допов.).

Про пожежну безпеку: Закон України від 17.12.1993 р. № 3745-ХІІ // Відом. Верхов. Ради України. – 1994. – № 5. – Ст. 21 (з наст. змін. та допов.) Закон діє до 01.01 2013 р., до вступу в силу Кодексу цивільного захисту України (прийнятий 02.10.2012 р.).

Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994 р. № 4004-ХІІ // Там же – 1994. – № 27. – Ст. 218 (з наст. змін. та допов.).

Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. (в редакції Закону від 01.12.2005 р. № 1023-ХІІ // Там же – 2006. – № 7. – Ст. 84 (з наст. змін. та допов.).

Положення про Державну автомобільну інспекцію Міністерства внутрішніх справ України: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 14.04.1997 р. № 341 // Офіц. вісн. України. – 1997. – № 16. – Стор. 52 (з наст. змін. та допов.).

Положення про Державну інспекцію України з контролю за цінами: Затв. Указом Президента України від 30 березня 2012 року № 236/2012 // Там же – 2012. – № 12. – Ст. 313.

Положення про Державну архітектурно-будівельну інспекцію України: затв. Указом Президента України від 08.04. 2011 р. № 439/2011 // Там же – 2011. – № 29. – ст. 1247 (з наст. змін. та доп.).

Адміністративне право: підручник / Ю.П. Битяк (кер.авт.кол.), В.М. Гаращук, В.В. Богущкий та ін.; за заг. ред. Ю.П. Битяка, В.М.Гаращука, В.В. Зуй. – Х.: Право, 2010. – С.267-273.

Гаращук В.М. Контроль та нагляд в державному управлінні: Навч. посібник. – Х., 1999. – 55 с.

Гаращук В.М. Повноваження спеціалізованих контролюючих органів // Пробл. законності. – Харків, Нац. юрид. акад. України, 1999. – Вип. 40. – С. 132-140.

Тема 14. АДМІНІСТРАТИВНА ЮСТИЦІЯ ТА АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО В УКРАЇНІ

Орієнтовний план

1. Поняття адміністративної юстиції, її моделі та особливості становлення в Україні.
2. Поняття і завдання адміністративного судочинства.
3. Адміністративні суди в Україні: система, юрисдикція та принципи діяльності.

Методичні вказівки

При висвітленні першого питання слід навести поняття адміністративної юстиції, назвати її риси. Поряд з характеристикою моделей адміністративної юстиції, які існують у різних країнах світу, належить відзначити, яку з них взято за основу в Україні, окреслити особливості української моделі, а також виявити її імовірні недоліки. Важливою частиною даної роботи є виокремлення етапів становлення адміністративної юстиції в Україні та їх стисла характеристика.

Після визначення поняття адміністративної юстиції доцільно встановити, як воно співвідноситься з поняттям адміністративного судочинства. У зв'язку з цим при викладанні другого питання необхідно звернутися до приписів Кодексу адміністративного судочинства України, якими закріплено відповідну дефініцію, порівняти її із сформульованим на теоретичному рівні визначенням адміністративної юстиції. Належить зосередитися на завданні адміністративного судочинства, установити його відмінність від завдань інших видів судочинства з тим, щоб дійти висновку про доцільність запровадження спеціальних судових процедур, здійснення яких дозволяє захистити права, свободи, інтереси фізичних та юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку представників влади.

Третє питання вимагає звернення до актів Президента України, якими утворено систему спеціалізованих адміністративних судів, встановлено їх мережу та кількісний склад суддів. Дослідження норм Кодексу адміністративного судочинства України призведе до окреслення юрисдикції таких судів та визначення принципів, у відповідності з якими вони мають відправляти правосуддя в справах, де одна з сторін просить захистити її від зловживань з боку наділеного владою суб'єкта. В роботі слід відзначити, що адміністративні суди вирішують спори зважаючи як на загальні принципи судочинства, так і на спеціальний, властивий лише даному виду судочинства, принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі. Зміст останнього має бути окреслений при висвітленні даного питання.

Нормативно-правові акти та література

Кодекс адміністративного судочинства України : прийм. Верховною Радою України 06.07.2005 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2005. – № 35–36, № 37. – Ст. 446 (з наступ. змін. та доповн.).

Про Апеляційний суд України, Касаційний суд України та Вищий адміністративний суд України : Указ Президента України від 01.10.2002 р. № 889/ 2002 // Офіц. вісн. України. – 2002. – № 40. – Ст. 1856 (з наступ. змін. та доповн.).

Про утворення місцевих та апеляційних адміністративних судів, затвердження їх мережі та кількісного складу суддів : Указ Президента України від 16.11.2004 р. № 1417/2004 // [http:// www.zakon1.rada.gov.ua](http://www.zakon1.rada.gov.ua).

Чечот Д. М. Административная юстиция (теоретические проблемы) / Д. М. Чечот. – Ленинград : Изд-во ЛГУ, 1973. – 134 с.

Адміністративна юстиція: європейський досвід і пропозиції для України / авт.-упоряд. І. Б. Коліушко та Р. О. Куйбіда. – К. : Факт, 2003. – С. 9–20.

Писаренко Н. Б. Історія розвитку адміністративної юстиції в Україні / Н. Б. Писаренко // Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. праць. – Х. : Право, 2003. –

Вип. 4. – С. 112–117.

Бутенко В. І. Історія запровадження системи адміністративних судів в Україні / В. І. Бутенко // Форум права. – 2008. – № 3. – С. 83–87 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuu.gov.ua/e-journals/FP/2008-3/08bvisvu.pdf>.

Писаренко Н. Б. Адміністративно-правові спори (удосконалення порядку вирішення) : моногр. / Н. Б. Писаренко, В. А. Сьоміна. – 2-ге вид. зі змін. та допов. – Х. : Право, 2012. – С. 32–35, 48–82.

Тема 15. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ РЕЖИМИ

О р и є н т о в н и й п л а н

1. Поняття та види адміністративно-правових режимів.
2. Поняття та види надзвичайних режимів.
3. Правовий режим надзвичайного стану.
4. Правовий режим надзвичайної екологічної ситуації.
5. Правовий режим воєнного стану.
6. Правовий режим державної таємниці.

М е т о д и ч н і в к а з і в к и

Поняття «правовий режим» все більше утверджується як у сфері юридичної науки так і в адміністративному законодавстві України. Дослідження цього поняття дає змогу виявити специфіку правового регулювання певного об'єкта чи виду діяльності. Крім того, це дозволяє зробити висновок про багатоманітність, багатогранність і об'ємність права як інституційного утворення, а також розглядати його в динаміці, в процесі функціонування.

Розкриваючи перше питання, слід на підставі аналізу чинного законодавства України, наукової та навчальної літератури звернути увагу на юридичну природу та особливості адміністративно-правового режиму, розглянути різні підходи щодо класифікації адміністративно-правових режимів.

Під час висвітлення другого питання необхідно проаналізувати нормативно-правові акти, які становлять правову основу введення надзвичайних режимів, а також закони, що регулюють діяльність окремих органів державного управління в умовах надзвичайних режимів. На підставі аналізу діючого законодавства України визначити різновиди надзвичайних режимів.

Розглядаючи третє питання, необхідно з'ясувати: що розуміється під правовим режимом надзвичайного стану; які повноваження надаються, відповідним органам влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування; мету, строки, порядок введення та припинення; правові наслідки такого режиму.

Розкриття четвертого питання повинне бути присвячено розгляду особливостей правового режиму надзвичайної екологічної ситуації, підстав та порядку його введення, а також з'ясуванню повноважень органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інших структур щодо забезпечення функціонування такого режиму.

П'яте питання слід розкривати виходячи з аналізу діючого законодавства, наукової та навчальної літератури. Визначити особливості правового режиму венного стану, повноваження органів державної влади щодо його введення. На підставі аналізу діючого законодавства необхідно визначити повноваження органів державної влади, органів місцевого самоврядування, військового командування, які необхідні для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строків обмежень, що діють під час дії правового режиму венного стану.

При висвітленні шостого питання слід особливу увагу звернути на сутність, підстави, порядок введення правового режиму державної таємниці, а також правові засади щодо встановлення, здійснення та забезпечення законності органами державної влади під час дії такого режиму.

Нормативно-правові акти
та література:

Конституція України // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 72/1. – Ст. 2598.

Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України від 05.03.1998 р. № 183/98-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1998. – № 35. – Ст. 237.

Про державну таємницю: Закон України від 21.09.1999 р. № 1079-XIV // Там же – 1999. – № 49. – Ст. 428.

Про оборону України: Закон України від 05.10.2000 р. № 2020-III // Там же – 2000. – № 49. – Ст. 420.

Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2000 р. № 1550-III // Там же – 2000. – № 23. – Ст. 176.

Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 06.04.2000 р. № 1550-III // Там же – 2000. – № 28. – Ст. 224.

Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: в ред. Закону України від 02.03.2005 р. № 2435-IV // Там же – 2005. – № 16. – Ст. 255.

Про військово-адміністративний поділ території України: Указ Президента України від 02.06.2006 р. № 469/2006 // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 23. – Ст. 1706.

Бахрах Д. Н. Административное право: учеб. для вузов / Д. Н. Бахрах, Б.В. Россинский, Ю. Н. Стариков. – 2-е изд., изм. и доп. – М.: Норма, 2006. – 800 с.

Рушайло В.Б. Административно-правовые режимы. М.: 2000. – 262 с.

Тихомиров Ю.А. Административное право и процесс: Полный курс, / Ю.А. Тихомиров. – М.: Изд. Тихомирова М.Ю., 2008. – С. 376–401.

Тема 16. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ КОМУНІКАЦІЯМИ

Орієнтовний план

1. Зміст та особливості управління комунікаціями.
2. Сутність та будова систем транспорту і зв'язку.
3. Органи державного управління у сфері комунікацій.
4. Особливості державного управління окремими видами комунікацій: автомобільним транспортом, залізничним транспортом та спеціальним зв'язком.

Методичні вказівки

Розкриваючи зміст управління комунікаціями, слід звернути увагу на цілу низку специфічних особливостей. Самими важливими серед них є велика різноманітність об'єктів управління; відмінності в управлінні державними та приватними системами комунікацій; існування спеціального механізму управління транспортом та зв'язком за надзвичайних обставин. Особливо необхідно охарактеризувати систему законодавства України про транспорт та зв'язок.

При роботі над другим питанням плану слід розкрити роль та значення ефективного функціонування комунікацій для вітчизняної економіки, дати визначення поняттям «транспорт» та «зв'язок». Значне місце має посісти характеристика окремих видів транспорту та зв'язку, при чому слід акцентувати увагу не на технічних, а на юридичних особливостях кожного з них. Бажано звернути ретельну увагу на правове регулювання нових видів зв'язку: телекомунікаційну мережу «Інтернет» та стільниковий телефонний зв'язок.

Існує дві відособлені системи органів, що здійснюють управління комунікаціями: органи управління транспортом та органи управління зв'язком. Крім того, управління трубопровідним транспортом здійснює Міністерство енергетики та вугіль-

ної промисловості України, яке стоїть осторонь обох згаданих систем, а управління електротранспортом не є державним, оскільки здійснюється переважно органами місцевого самоврядування. Загальне управління транспортом та зв'язком здійснює Міністерство інфраструктури України, однак значну роль в управлінні майже всіх видів транспорту відіграють спеціалізовані органи виконавчої влади. Одну з ключових позицій в управлінні зв'язком займає Національна комісія з питань регулювання зв'язку. Слід згадати й про участь в управлінні комунікаціями МВС України, СБУ, Міністерства оборони України.

Розкриваючи останнє питання плану студент має визначити мету державного управління кожним з перерахованих видів комунікацій, сферу його застосування, коло об'єктів та суб'єктів, основні повноваження суб'єктів, методи державного управління. При виконанні роботи слід широко використовувати чинні підзаконні акти.

Н о р м а т и в н о - п р а в о в і а к т и т а л і т е р а т у р а .

Про транспорт: Закон України від 10.11.1994 р. № 232/94-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1994. – N 51. – Ст.446.

Про трубопровідний транспорт: Закон України від 15.05.1996 р. № 192/96-ВР // Там же – 1996. – N 29. – Ст.139.

Про залізничний транспорт: Закон України від 04.07.1996 р. № 273/96-ВР // Там же – 1996. – N 40. – Ст.183.

Про автомобільний транспорт: Закон України від 05.04.2001 р. № 2344-III // Там же – 2001. – N 22. – Ст.105.

Про міський електричний транспорт: Закон України від 29.06.2004 р. № 1914-IV // Там же – 2004. – N 51. – Ст.548.

Про телекомунікації: Закон України від 18.11.2003 р. № 1280-IV // Там же – 2004. – № 12. – Ст.155.

Про поштовий зв'язок: Закон України від 04.10.2001 р. № 2759-III // Там же – 2002. – № 6. – Ст.39.

Про положення про міністерство інфраструктури України: Указ Президента України від 12.05.2011 р. № 581/2011 //

Офіц. вісн. України. – 2011 р. – № 37. – С. 49.

Злочини і адміністративні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту: Офіційне видання / За ред. П.П. Пилипчука. – К.: Істина, 2011. – 416 с.

Транспортне право України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / М. Л. Шелухін, О. І. Антонюк, В. О. Вишнівецька та ін. ; за ред. М. Л. Шелухіна. - К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2008. – 896 с.

Шульженко Ф. П., Гайдулін О. О., Кундрик Р. С. Транспортне право: Навч. посібник / Ф.П. Шульженко, О.О. Гайдулін, Р.С. Кундрик . – К.: КНЕУ, 2005. – 244 с.

Тема 17. УПРАВЛІННЯ ВИКОРИСТАННЯМ І ОХОРОНОЮ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Орієнтовний план

1. Державна політика в галузі управління використанням і охороною природних ресурсів.
2. Органи державного управління, які діють в галузі використання й охорони природних ресурсів.
3. Контроль та нагляд в галузі використання й охорони природних ресурсів.

Розробку теми треба починати з характеристики поняття «природні ресурси» та понять використання й охорона природних ресурсів. Розглядаючи перше питання треба визначити головні напрямки розвитку державної політики в галузі управління використанням і охороною природних ресурсів.

Розв'язуючи питання про систему органів в галузі управління використанням і охороною природних ресурсів, необхідно провести аналіз повноважень окремих органів виконавчої влади та розмежувати сфери їх компетенції. Окрему увагу необхідно приділити Міністерству екології та природних ресурсів України та його взаємовідносинам з іншими державними органами в галузі управління використанням і охороною природних ресурсів.

Необхідною складовою роботи має бути аналіз повноважень державних органів, пов'язаних із здійсненням контрольної та наглядової діяльності у галузі управління використанням і охороною природних ресурсів. При розгляді цього питання треба звернути увагу на діяльність прокуратури при здійсненні нагляду у цій сфері та проаналізувати таку форму контролю, як екологічна експертиза.

У висновках роботи треба навести свої міркування стосовно існуючих проблем або прогалин у регулюванні зазначеної сфери та запропонувати можливі шляхи їх вирішення.

Нормативно-правові акти та література

Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991р. № 1264-XII // Відом. Верхов. Ради України. – 1991. – № 41. – Ст.546.

Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 21.12.2010р. № 2818-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – № 26. – Ст.218.

Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16.06.21992р. № 2456-XII // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – № 34. – Ст.502.

Про екологічну експертизу: Закон України від 09.02.1995р. № 45/95-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 8. – Ст.54.

Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки: Закон України від 21.09.2000р. № 1989-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2000. – № 47. – Ст.405.

Про Положення про Державну екологічну інспекцію України: Указ Президента України від 13.04.2011р. N 454/2011 // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 29. – Ст.1260.

Про Положення про Міністерство екології та природних ресурсів України: Указ Президента України від 13.04.2011р. № 452/2011 // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 29. – Ст.1258.

Андрейцев В. І. Тектолого-правові аспекти забезпечен-

ня сучасної екологічної політики держави // Право України. – 2011. - №2. – С. 66-84

Горбик В.М. Регуляторна діяльність органів місцевого самоврядування у сфері використання та охорони природних ресурсів : автореф. дис. ... канд. наук з державного управління : 25.00.04 : / Горбик Володимир Миколайович . - К. : Б.в., 2011 . - 20 с.

Коваленко Л.П. Система і перспективи правового становища органів управління у сфері екології і природних ресурсів // Проблеми законності. Республіканський міжвідомчий науковий збірник – 2004. – №65. – С. 146-154.

Курило В.І., Рябець К.А. Правове становище органів державного управління в галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів // Держава та регіони. Науково-виробничий журнал Гуманітарного університету "Запорізький інститут державного та муніципального управління". – 2006. - №2 – с. 43-44.

Щербина О. М. Компетенція органів державної влади та місцевого самоврядування Канади як елемент правового механізму регулювання використання природних ресурсів // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2011. – №2. – С. 114-121.

Тема 18. ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ МИТНОЮ СПРАВОЮ

Орієнтовний план

1. Сутність сучасної митної політики України.
2. Поняття та правовий статус митних органів.
3. Система митних органів.

У роботі перш за все, слід розкрити зміст митної політики України, її принципи, цілі, дати якісні характеристики. При цьому треба мати на увазі, що однією з особливостей сучасного етапу економічного розвитку є швидке зростання обсягів міжнародних економічних контактів, світовий розподіл пра-

ці, поглиблення економічної взаємозалежності держав. Кожна держава, в тому числі і Україна, намагається контролювати процеси переміщення товарів через свої кордони, визначає власну митну політику, створює свою митну систему та здійснює митне регулювання. Митна політика є складовою зовнішньо-економічної та зовнішньополітичної діяльності держави, тобто входить до системи зовнішніх функцій держави. А результати цієї діяльності мають вплив на всі сфери суспільного і державного життя.

При розгляді правового статусу митних органів треба визначити специфіку їх завдань і функцій, основні риси, висвітлити питання, які стосуються їх створення, реорганізації та ліквідації. Слід звернути увагу на те, що комплекс завдань, поставлених перед митними органами України зумовлений цілями та конкретним змістом митної політики, її принципами. Обов'язок митних органів України безпосередньо здійснювати митну справу відповідно до визначеної компетенції.

Митні органи взаємодіють з іншими державними органами виконавчої влади (наприклад, щодо здійснення санітарно-епідеміологічного, ветеринарного, фітосанітарного, екологічного контролю та контролю за переміщенням культурних цінностей). Виконання завдань, покладених на митні органи, неможливе без співробітництва та взаємодії з Національним банком України, органами місцевого самоврядування і місцевими державними адміністраціями, а також відповідними органами іноземних держав.

Треба розглянути організаційно-правові засади здійснення зв'язків митними органами України з міжнародними митними організаціями та митними органами іноземних держав з питань, пов'язаних з впровадженням у справах про контрабанду та порушенням митних правил; удосконалення пасажирського і вантажного сполучення, забезпечення правильного стягнення мита, зборів та інших платежів, застосування митних пільг. Крім того, митні органи України, відповідно до міжнародних договорів проводять спільно з митними органами суміжних держав таку діяльність як: створення спільних пунктів пропуску на митному кордоні, узгоджене застосування процедур мит-

ного контролю і митного оформлення та інші доходи.

Викладаючи систему митних органів слід врахувати, що митна служба це – елемент механізму держави, який об'єднає державні органи та інші державні інститути, у відносно відокремлену структуру. Митна служба України складається з митних органів та спеціалізованих митних установ і організацій.

Система митних органів являє собою сукупність державних органів, ієрархічно побудованих відповідно до їх компетенції.

У висновку бажано викласти свої міркування з окремих питань організації управління митною справою та надати відповідні рекомендації.

Нормативно-правові акти та література

Конституція України // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 72/1. – Ст. 2598.

Митний кодекс України // Там же. – 2012. – № 32. – Ст. 1175.

Про Дисциплінарний статут митної служби України : Закон України від 06.09.2005 р. № 2805-IV // Там же –2005. – № 42. – Ст. 467.

Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 березня 2011р. // Там же. – 2011. - №27. – Ст. 1123.

Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 9 грудня 2010р. // Там же. – 2010. - № 94. – Ст. 3334.

Положення про Державну митну службу України : Указ Президента України від 12 05 2011 р. № 582/2011 // Там же – 2011. – № 37. –Ст. 1514.

Митне право України : Навч. Посібник / За заг. ред. В. В. Ченцова та Д. В. Приймаченка / Вид. 2. – К.; Істина, 2008. – 328 с.

Гребельник О. П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності: підручник. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 696с.

Додин Е. В. Функции и формы деятельности таможенных органов / Е. В. Додин // Митна справа. –2003. – № 5. – С. 7-22.

Бенсман О. О. «Електронна митниця» - головний механізм забезпечення митної безпеки держави / Митна справа. – 2007. –№ 2. – С. 19-20.

Ківалов С. В. На захисті національних інтересів держави / Митна справа. – 2007. –№ 3. –С. 3-6.

Ківалов С. В., Кормич Б. А. Митна політика України : Підручник. - Одеса : Юридична література, 2001. – 256с.

Коментар Дисциплінарного статусу митної служби України / Сгоров О. Б., Мельник М. В., Будаков А. Ю. - К. : Панорама, 2006. – 232с.

Митний кодекс України : Науково-практичний коментар / А. Т. Комзюк, О. О. Погрібний, Р. А. Калюжний та ін. - К. : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 757с.

Мазур А. В. Система митних органів України / Проблеми законності. – 2000. – № 43. – С.102-108.

Приймаченко Д. В. Митна політика держави ті її реалізація митними органами: Монографія. - Дніпропетровськ: АМСУ, 2006. – 332с.

Шульга М. Г. Митне право України : Навч. посіб. / Харків : Нац. юрид. акад. України. – 2005. – 100 с.

Адміністративне право : підручник / Ю. П. Битяк (кер. авт. кол.), В. М. Гарашук, В. В. Богуцький та ін.; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гарашука, В. В. Зуй. – 2-ге вид., переробл. та допов. – Х.: Право, 2012. – 656 с.

Тема 19. УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ І НАУКОЮ

Орієнтовний план

1. Організація державного управління освітою і наукою в Україні.

2. Система та повноваження органів управління освітою і наукою. Державний контроль за діяльністю освітніх закладів.

3. Система та структура освіти в Україні. Державні стандарти освіти.

4. Наукові заклади і наукові товариства: види, правові підстави функціонування.

Методичні вказівки

У роботі необхідно розкрити зміст та правові засади державного управління в сфері освіти і науки. Треба звернути увагу на принципи державної політики в галузі освіти та на принципи державного управління і регулювання науковою діяльністю, враховуючи, що державна політика в галузі освіти полягає в тому, що Україна визнає освіту пріоритетною сферою соціально-економічного, духовного і культурного розвитку суспільства, а розвиткові науки як визначального джерела економічного зростання і невід'ємного складника національної культури та освіти держава надає пріоритетну підтримку.

Значне місце в курсовій роботі треба відвести дослідженню правового статусу органів управління освітою і наукою. Визначити систему органів управління освітою та систему органів управління наукою. Розкрити повноваження Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України в сфері освіти і науки. Окреслити компетенцію інших центральних органів виконавчої влади, компетенцію місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в досліджуваній сфері. Варто певної уваги приділити органам, що здійснюють управління освітніми закладами та повноваженням керівника навчального закладу.

Розкриваючи сутність державного контролю за діяльністю освітніх закладів, необхідно висвітлити органи, які здійснюють контроль, об'єкт та предмет контролю.

Слід визначити систему освіти, окреслити структуру освіти та приділити певну увагу освітнім рівням, які встановлені в Україні та державним стандартам освіти. Доречно охарактеризувати особливості підготовки іноземців в освітніх закладах України.

При висвітленні питань щодо наукових закладів та наукових товариств доцільно перелічити заклади які займаються

науковою діяльністю, висвітлити їх статус, завдання і правові підстави функціонування.

Нормативно-правові акти та література

Про освіту: Закон України в новій редакції від 25.04.1996 р. № 1060-ХІІ // Відом. Верхов. Ради України. (з на-ст.змін. та допов. див.: Там же – 1996. – № 21. – Ст. 84)

Про вищу освіту: Закон України від 17.01.2002 р. № 2984-ІІІ // (змін. та доповн. див.: Там же – 2002. – №20 . – Ст. 134.)

Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон Укра-їни в новій редакції від 01.12.1998 р. № 1977-ХІІ // (змін. та до-повн. див.: Там же – 1999. –№ 2-3 . – Ст. 20)

Положення про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту: затв. Указом Президента від 08.04. 2011 р. № 410/2011 // Офіц. вісн. України. –№ 29. – Ст. 1243.

Положення про Державну інспекцію навчальних закла-дів: затв. Указом Президента від 08.04.2011 р. № 438/2011 // Там же – № 29. – Ст. 1246.

Положення про Державне агентство з питань науки, ін-новацій та інформатизації України: затв. Указом Президента від 08.04.2011 р. № 437/2011 // Там же – № 29. – Ст. 1245.

Національна стратегія розвитку освіти в Україні 2012-2021 // <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>

Адміністративне право: підручник / Ю.П. Битяк (кер.авт.кол.), В.М. Гаращук, В.В. Богущкий та ін.; за заг.ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Х.: Право, 2012. – С. 427-446.

Мазур Т.В. Система управління освітою // Проблеми модернізації та систематизації законодавства про освіту Украї-ни: Тези доп. наук.-практ. конф., Київ, 27-28 трав. 2010 р. – К.: Нора-друк / відп. ред. В. Ковтунець, 2010. – С.110-112.

Семеночко О.Г. Реформаторські процеси в управлінні освітою і наукою: загальнодержавний і регіональний аспекти // Вісник Академії митної служби України, 2010. – С. 116-121.

Лукіна Т. Міжнародні системи індикаторів якості освіти як основа для порівняльного аналізу державного управління

Тема 20. УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ЗДОРОВ'Я

Орієнтовний план

1. Зміст управління охороною здоров'я.
2. Система та структура органів управління охороною здоров'я.
3. Функції і компетенція органів управління охороною здоров'я.

Методичні вказівки

У Вступі обґрунтовується вибір теми з точки зору актуальності, стисло розкривається ступінь її вивчення, формулюється мета та завдання дослідження, визначається наукова новизна та практична значимість курсової роботи.

Основну частину роботи потрібно розпочинати з розкриття сутності, змісту та особливостей державного управління охороною здоров'я, як однієї зі сфер управління соціально-культурного будівництва держави, обов'язково вказавши на особливе місце органів, що здійснюють управління в цій сфері. Слід зазначити, що охорона здоров'я – один з пріоритетних напрямів державної діяльності. Відповідно держава формує політику охорони здоров'я в Україні та забезпечує її реалізацію. Тому, значне місце в курсовій роботі треба відвести дослідженню напрямів державної політики охорони здоров'я, адже вона спрямована на закріплення конституційних і законодавчих засад охорони здоров'я, визначення її мети, головних завдань, напрямів, принципів і пріоритетів, встановлення нормативів і обсягів бюджетного фінансування, створення системи відповідних кредитно-фінансових, податкових, митних та інших регуляторів, затвердження загальнодержавних програм охорони здоров'я.

Аналізуючи систему органів державної влади в галузі охорони здоров'я, слід звернути увагу на порядок їх взаємодії

носин. При висвітленні цього питання особливу увагу слід звернути на дослідження правового статусу Міністерства охорони здоров'я України, а також на санітарно-профілактичні, лікувально-профілактичні, фізкультурно-оздоровчі, санаторно-курортні, аптечні, науково-медичні та інші заклади охорони здоров'я.

Розкриваючи останнє питання треба проаналізувати законодавство, що регулює діяльність органів управління охороною здоров'я, визначити основні завдання, функції та компетенцію цих органів.

У заключній частині необхідно дати: коротке резюме викладеного в курсовій роботі; висновки, зроблені відповідно до поставлених завдань; пропозиції щодо реформування і підвищення ефективності управління у сфері охорони здоров'я; напрямки вдосконалення роботи відповідних органів.

Нормативно-правові акти та література

Деякі питання удосконалення системи охорони здоров'я: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.02.2010 р. № 208. // Офіц. вісн. України – 2010. – № 15. – Ст. 704.

Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. №2801-ХІІ // Відом. Верхов. Ради України. – 1993. – № 4. – Ст. 19.

Положення про Міністерство охорони здоров'я України: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 02.11.2006 р. №1539 // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 45. – Ст. 300.

Основні концептуальні напрями реформування системи охорони здоров'я: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 17.02.2010 р. № 208 [2] // Там же – 2010. – №15. – Ст. 704.

Адміністративне право: підручник / Ю.П. Битяк (кер.авт.кол.), В.М. Гаращук, В.В. Богущкий та ін.; за заг.ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. – Х.: Право, 2012. – С. 447-454.

Гладун З. Адміністративно-правові питання державного контролю у сфері охорони здоров'я // Право України. – 2005. –

№ 5. – С. 25-28.

Гладун З. Адміністративно-правовий статус Міністерства охорони здоров'я України // Право України. – 2006. – № 7. – С. 15-19.

Пліш Б., Волошенко Л., Жук В. Державне управління охороною здоров'я в умовах реформування галузі: аналіз світового досвіду та шляхи використання в Україні // Вісн. Укр. акад. держ. упр. при Президентіві України. – 2002. – №1. – С. 161-168.

Сидоренко Т., Жуковина Л. Правові засади реформування галузі охорони здоров'я: стан, проблеми, перспективи розвитку // Право України. – 2005. – № 12. – С. 95-97.

Тема 21. УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРОЮ

Орієнтовний план

1. Культура як об'єкт адміністративно-правового регулювання і державного управління.
2. Функції та повноваження органів управління культурою.
3. Місцеве самоврядування у гуманітарно-культурній сфері.
4. Взаємодія державних органів та культурно-мистецької громадськості у реалізації державної культурної політики.

Методичні вказівки

Виклад основної частини роботи доцільно розпочати з загальної характеристики культури як самостійної галузі соціально-культурного будівництва, використовуючи відповідні положення Закону України «Про культуру», а також законів, що регулюють відносини за конкретними видами діяльності (бібліотечної, музейної справ тощо). Спираючись на нормативні положення, необхідно визначити основні засади державної по-

літики та пріоритети у сфері культури, сформулювати права і обов'язки громадян, а також способи їх державної підтримки.

Висвітлюючи друге питання, необхідно здійснити аналіз діяльності органів, які здійснюють загальне керівництво у сфері культури (Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України), а також мають конкретні завдання по управлінню досліджуваною сферою. Завдання й функції, форми й методи роботи останніх доцільно розглянути через повноваження, здійснювані Міністерством культури України, відповідними управліннями і відділами місцевих державних адміністрацій областей і районів, м. Києва і Севастополя.

При аналізі управлінських функцій органів місцевого самоврядування необхідно зазначити, що вони разом з місцевими органами виконавчої влади несуть відповідальність за розвиток базової мережі організацій культури і мають відповідні власні (самоврядні) і делеговані повноваження.

Розкриваючи останнє питання, слід звернути увагу на форми взаємодії державних органів з професійними і творчими спілками, товариствами, фондами асоціаціями, недержавними закладами культури, а також охарактеризувати завдання Громадської гуманітарної ради та її регіональних підрозділів у сфері культури та мистецтв, спираючись на положення відповідних нормативних актів.

Нормативно-правові акти та література:

Про культуру: Закон України від 14. 12. 2010 р. № 2778-VI // Відом. Верхов. України. – 2011. – № 24. – Ст. 168.

Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280 // Відом. Верхов. Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.

Про бібліотеки і бібліотечну справу: Закон України від 27.01. 1995 р. №32/95 ВР в ред. від 16. 03.2000 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2000. – № 23. – Ст. 177

Про музеї та музейну справу: Закон України від 29.06.1995 р. №249/95-ВР // Відом. Верхов. Ради України. –

1995. – № 25. – Ст.191.

Про професійних творчих працівників та творчі спілки: Закон України від 17.10.1997 р. № 554/97-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1997. – № 52. – Ст.312.

Про громадську гуманітарну раду: Указ Президента України від 02.04.2010 р. №469/2010 // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 25. – Ст. 974.

Про положення про Міністерство культури України: Указ Президента України № 388/2011 // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 29. – Ст. 1226.

Про затвердження типових положень про управління культури і туризму обласної, Севастопольської міської, Головне управління культури, Головне управління охорони культурної спадщини, управління туризму і курортів Київської міської, відділ культури і туризму районної, районної у м. Севастополі, відділ культури, туризму та охорони культурної спадщини районної у м. Києві державної адміністрації: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.11.2009 р. №1415 // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 1. – Ст. 8.

Адміністративне право: підручник / Ю.П. Битяк (кер.авт.кол.), В.М. Гарашук, В.В. Богущкий та ін.; за заг.ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гарашука, В.В. Зуй. – 2-ге вид., переробл. та допов. – Х.: Право, 2012. – С.455-471.

Зуй В.В. Повноваження органів місцевого самоврядування в галузі культури / В.В.Зуй // Проблеми вдосконалення місцевого самоврядування: Матер. наук.-практ. конф., Харків, 4 – 5 груд. 2001 р. / За ред. М.І.Панова. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2002. – С. 202-204.

Ігнатченко І.Г. Закон України «Про культуру»: питання вдосконалення правового регулювання [Електрон. ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-4/11iigvpr.pdf> / І. Г. Ігнатченко // Форум права. – 2011. – № 4. – С. 327-331.

Пережнюк Б. А. Організаційно-правове забезпечення реформаційних процесів в соціально-культурній (духовній) сфері сучасної України / Б.А. Пережнюк // Актуальні проблеми політики : Збірник наукових праць / Керівник авт. кол. С. В.

Тема 22. УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Орієнтовний план

1. Соціальний захист населення як складова соціальної політики держави.
2. Система та завдання органів державного управління в сфері соціального захисту населення.
3. Повноваження органів державного управління в сфері соціального захисту населення.

Розробку теми бажано починати з характеристики понять соціального захисту населення та соціальної політики держави, а також визначення їх змісту. Доцільно також проаналізувати місце соціального захисту населення у системі засад соціальної держави й визначити основні напрямки соціальної політики в Україні щодо соціального захисту населення. Важливо враховувати, що право громадян на соціальний захист є конституційним, отже його забезпечення гарантується державою на вищому рівні.

Розглядаючи питання про систему та завдання органів державного управління у сфері соціального захисту населення, необхідно визначити систему органів державної влади, які задіяні у забезпеченні соціального захисту населення, з'ясувати завдання і роль таких органів у безпосередньому забезпеченні соціального захисту населення. Окрему увагу необхідно присвятити розгляду функціонального завдання Пенсійного фонду України та сучасним проблемам його діяльності.

Необхідною складовою роботи має бути аналіз повноважень органів державного управління в сфері соціального захисту населення. При розгляді цього питання слід визначити компетенцію відповідних органів державної влади, з'ясувати порядок взаємовідносин між центральними і територіальними органами виконавчої влади щодо соціального захисту населення.

ня та можливість координації дій органів, які представляють різну відомчу систему.

У висновках роботи бажано навести свої міркування стосовно існуючих проблем або прогалин у вітчизняному законодавстві та запропонувати можливі шляхи їх вирішення.

Нормативно - правові акти та література

Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003р. № 1058-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 49-51. – Ст.376.

Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності: Закон України від 23.09.1999р. № 1105-XIV // Відом. Верхов. Ради України. – 1999. – № 46-47. – Ст.403.

Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09.07.2003р. № 1057-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 47-48. – Ст.372.

Про пенсійне забезпечення: Закон України від 05.11.1991р. № 1788-XII // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – № 3. – Ст.10.

Про Положення про Міністерство соціальної політики України: Указ Президента України від 06.04.2011р. N 389/2011 // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 29. – Ст.1227.

Про Положення про Пенсійний фонд України: Указ Президента України від 06.04.2011р. № 384/2011 // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 29. – Ст.1223.

Воробйова Н. Становлення і розвиток в Україні: право соціального захисту і медичне право // Юридичний журнал. – 2010. – №6. – С. 66-70.

Гуменюк І. Формування системи соціального захисту населення / І.Гуменюк // Право України. – 2007. – №11. – С. 44-47.

Куценко В.І. Соціальна сфера: реальність і контури майбутнього (питання теорії і практики): монографія / В.І.Куценко; за наук. ред. Б.М.Данилишин. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2008.

– 818с.

Право соціального забезпечення в Україні: підручник / за заг. ред.: С.М.Прилипка, О.М.Ярошенко. – Х.: ФІНН, 2009. – 434с.

Право соціального забезпечення України. Академічний курс: підручник / за ред. П.Д.Пилипенка. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К.: Ін Юре, 2010. – 504 с.

Сирота І.М. Право соціального забезпечення в Україні: підручник / І.М.Сирота. – 8-е вид. – Х.: Одисей, 2010. – 408с.

Тема 23. УПРАВЛІННЯ ОБОРОНОЮ

Орієнтовний план

1. Сутність та зміст управління обороною.
2. Система та повноваження органів державної влади й органів місцевого самоврядування в сфері оборони.
3. Збройні Сили України та інші військові формування, їх завдання в галузі оборони.
4. Права й обов'язки громадян України в сфері оборони.

Методичні вказівки

Основну частину роботи потрібно розпочинати з розкриття сутності, змісту та особливостей державного управління обороною, як однієї зі сфер адміністративно-політичної діяльності держави, обов'язково вказавши на особливе місце оборони та органів, що здійснюють управління нею. Необхідно зупинитися на визначенні поняття оборони, як об'єкта управління, її меті, зазначивши, що оборона не обмежується одним видом заходу щодо підготовки до захисту, а включає систему політичних правових, організаційних, соціальних, воєнних, наукових, економічних, науково-технічних, інформаційних та інших заходів. Треба приділити увагу проблемам обороноздатності та правовим засадам управління зазначеною сферою. Окремо дослідити основні положення воєнної доктрини України, зокрема,

про загрози воєнній безпеці держави, пріоритетні оборонні завдання; політичні та правові основи їх реалізації за певних загрозливих умов; військово-стратегічні, військово-економічні та військово-технічні основи тощо.

Аналізуючи систему органів державної влади та органів місцевого самоврядування в галузі оборони, слід звернути увагу на їх функції, завдання, повноваження, а також порядок їх взаємовідносин. Розкриття цього питання варто починати з аналізу повноважень Верховної Ради України, якій належить формування й проведення воєнної політики України та виключне законодавче регулювання питань сфери оборони та військового будівництва. Далі слід охарактеризувати повноваження Президента України, Ради Національної безпеки і оборони, Кабінету Міністрів України, Генерального штабу Збройних Сил України, Міністерства оборони України та інш. Окрему увагу варто приділити територіальним органам управління обороною.

Розкриваючи питання про Збройні сили України потрібно визначити їх місце в обороні територіальної цілісності та державного суверенітету України, проаналізувати їх основні завдання, охарактеризувати органи, які здійснюють загальне керівництво ними, розглянути способи комплектування Збройних сил.

Питання участі громадян у сфері оборони варто починати з аналізу їх прав й обов'язків, зосередивши увагу на військовому обов'язку та порядку проходження громадянами України військової служби.

В заключній частині курсової роботи необхідно дати: висновки, зроблені відповідно до поставлених завдань; пропозиції щодо реформування і підвищення ефективності управління сферою оборони; напрямки вдосконалення роботи відповідних органів.

Нормативно - правові акти та література

Конституція України // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 72/1. – Ст. 2598.

Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 р.

№ 1932-ХІІ // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – № 9. – Ст. 106 (з наст. змін. та доп.).

Про Збройні сили України: Закон України від 06.12.1991 р. № 1934-ХІІ // (змін. та доп. див.: Там же – 1992. – № 9. – Ст. 108).

Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України: Закон від 24.03.1999 р. № 551-ХІV // (змін. та доп. див.: Там же – 1999. – № 22. – Ст. 197).

Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 05.03.1998 р. № 183/98-ВР // Там же – 1998. – № 35. – Ст. 237.

Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 р. № 2232-ХІІ // (змін. та доп. див.: Там же – 1992. – № 27. – Ст. 385).

Про Воєнну доктрину України: Указ Президента України від 15.06.2004 р. № 648/2004 // (з наст. змін. та доп. див. Там же – Офіц. вісн. України. – 2004. – № 30. – Т. 1. – Ст. 2005).

Про альтернативну (невійськову) службу: Закон України від 12.12.1991 р. № 1975-ХІІ // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – № 15. – Ст. 188.

Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав: Закон України від 02.03.2000 р. № 1518-ІІІ // Офіц. вісн. України. – 2000. – № 13. – Ст. 501.

Про Положення про Міністерство оборони України та Положення про Генеральний штаб Збройних Сил України: Указ Президента України від 06.04.2011 р. № 406/2011 // Там же – 2011. – № 29. – Ст. 1240.

Александров В.М. Управління військовою службою в Україні // Державне будівництво та місцеве самоврядування. Вип. 16. – Х.: Право, 2008. – С. 132-139.

Кондик П. Правові аспекти реформування військових формувань та правоохоронних органів держави // Юридичний журнал. – 2010. – № 10. – С. 124 – 125.

Ліпкан В. Теоретична концепція Білої книги // Підприємство, господарство і право: Науково-практичний господарсько-правовий журнал. – 2010. – № 9. – С. 80 – 83.

Поляков С.Ю. Деякі аспекти регулювання військової

служби в Україні // Право і безпека: Науковий журнал. – 2010. – № 4. – С. 11 – 14.

Романченко І. С., Фролов В. С., Палій В. В. Шляхи підвищення ефективності системи управління територіальною безпекою // Наука і оборона. – 2009. – № 4. – С. 6-12.

Слуговін В. напрями вдосконалення системи державного управління Збройними силами України // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. – 2003. – № 1. – С. 258-264.

Тема 24. УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ БЕЗПЕКОЮ

Орієнтовний план

1. Поняття та види національної безпеки України, принципи її забезпечення.
2. Система органів забезпечення національної безпеки України, їх завдання та функції.
3. Охорона державного кордону та державної таємниці.

Методичні вказівки

При підготовці роботи за даною темою необхідно розкрити сутність та зміст державного управління у сфері національної та державної безпеки. Доцільно підкреслити їх тісний зв'язок та взаємозалежність. Робити це треба за допомогою аналізу системи та повноважень державних органів загальнополітичного управління безпекою. Слід пам'ятати, що національна безпека є однією з складових системи управління національною безпекою.

Починати розкривати питання про управління в галузі національної безпеки необхідно з розгорнутої характеристики безпеки, її видів та структури. Далі – дати поняття національної безпеки та принципів її забезпечення.

Характеризуючи систему органів що забезпечують національну безпеку України слід звернути увагу на різноманітність

суб'єктів які входять в цю систему, на їх функції, завдання а також порядок їх взаємовідносин та повноважень. Зокрема, необхідно висвітлити конституційні повноваження Президента України у сфері національної безпеки, місце та роль Верховної Ради щодо здійснення парламентського контролю у сфері національної безпеки, компетенцію органів виконавчої та судової влади, в даній сфері. Крім того, необхідно проаналізувати повноваження правоохоронних органів спеціальної компетенції, як –то: Служба Безпеки України, Служба зовнішньої розвідки України, Управління державної охорони України, Державна прикордонна Служба України та ін.

Висвітлення питання про охорону державного кордону повинно починатися з визначення того, що розуміється під державним кордоном та державною таємницею. Треба розкрити, що таке режим державного кордону України та державної таємниці, дати систему органів, що займаються їх охороною та забезпеченням.

Реформування управління у сфері забезпечення національної безпеки оборони України є однією з нагальних потреб сьогодення. Тому в роботі бажано звернути увагу на його напрями оптимізації. Не зайвими будуть і власні пропозиції щодо підвищення ефективності управління цією сферою та поліпшення роботи відповідних органів.

Нормативно - правові акти та література:

Конституція України // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 72/1. – Ст. 2598.

Про оборону: Закон України від 06.12.1991 р. № 1932-ХІІ // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – №9. – Ст.106.

Про Збройні Сили України: Закон України від 06.12.1991 р. № 1934-ХІІ // Там же. – 1992. – №9. – Ст.108.

Про загальний військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 р. № 2232-ХІІ // (змін. та доп. див.: Там же. – 1992. – №27. – Ст. 385.).

Про альтернативну (невійськову) службу: Закон Украї-

ни від 12.12.1991 р. № 1975-ХІІ. // (змін. та доп. див.: Там же.- 1992. – №15. – Ст.188).

Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 р. № 2011-ХІІ // Там же. – 1992. – №15. – Ст.190.

Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 р. № 2229-ХІІ // (змін. та доп. див.: Там же. –1992. – №27. – Ст.382).

Про державний кордон України: Закон України від 04.11.1991 р. № 1777-ХІІ // Там же. – 1992. – №2. – Ст.5.

Про Прикордонні війська України: Закон України від 04.11.1991 р. № 1779-ХІІ // Там же. – 1992. – №2. – Ст.7.

Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2000 р. № 1550-ІІІ // Там же. – 2000. – №23. – Ст.176.

Про Цивільну оборону України: Закон України від 03.02.1993 р. № 2974-ХІІ // (змін.та доп. див.: Там же. – 1993. – №14. – Ст. 124).

Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 р. / № 3855-ХІІ/ (змін.та доп. див.: Там же. – 1994. – №16.– Ст.93).

Про Раду національної безпеки та оборони України: Закон України від 05.03.1998 р. № 183/98-ВР // Там же. – 1998. – №35. – Ст.237. // Там же. - 1999. - №18. – Ст.158.

Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 06.04.2000 р. № 1647-ІІІ // Там же. –2000. – №28. – Ст.224.

Адміністративне право: підручник / Ю.П. Битяк (кер.авт.кол.), В.М. Гарашук, В.В. Богущкий та ін.; за заг.ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гарашука, В.В. Зуй. – Х.: Право, 2012. – С. 519-528.

Ліпкан В.А. Національна безпека України: навчальний посібник. – Кондор, 2008. – 552 с.

Настюк В.Я. Адміністративно-правові режими у сфері національної безпеки та протидії тероризму. – Монографія. – К.: НКЦ СБ України. – 2008. – 245 с.

Пономаренко Г.О. Управління у сфері забезпечення внутрішньої безпеки держави: адміністративно-правові засади:

Монографія. Харків: Видавець ФО-П Вапнярчук Н.М., 2007. – 448 с.

Ситник Г.П., Холуйко В.М., Вавринчук М.П. Національна безпека: теорія і практика: Монографія / За заг.ред.Г.П. Ситника. Хм.: К.; Вид-во «Кондор», 2007. – 616 с.

Пилипчук В.Г. Дзьобань О.Г., Настюк В.Я. Система і компетенція державних органів зі спеціальним статусом у сфері національної безпеки України: Монографія. – Х.: Право, 2009. – 200 с.

Тема 25. УПРАВЛІННЯ ВНУТРІШНІМИ СПРАВАМИ

Орієнтовний план

1. Сфера внутрішніх справ як об'єкт управління.
2. Міністерство внутрішніх справ України – центральний орган виконавчої влади в сфері управління внутрішніми справами.
3. Міліція та основні види її управлінської діяльності в сфері внутрішніх справ.

Методичні вказівки

У вступі обґрунтовується актуальність теми даної роботи. Особливу увагу необхідно звернути на значення управління в сфері внутрішніх справ у розбудові України як демократичної правової держави.

У першому питанні з'ясовуються поняття «сфера внутрішніх справ» та «управління в сфері внутрішніх справ». Спираючись на поняття сфери внутрішніх справ як сукупності суспільних відносин, що складаються в процесі охорони прав та свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, навколишнього середовища, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ та організацій, а також суспільства і держави у цілому від злочинів та інших видів правопорушень, надається поняття управління в сфері внутрішніх

справ як одного з видів державного управління й акцентується увага на сфері внутрішніх справ як на об'єкті управління.

Відповідь на друге питання базується на аналізі тексту Положення про Міністерство внутрішніх справ, затвердженому Указом Президента України від 06 квітня 2011 року та його науково-практичному коментарі в нормативно-правових актах, у тому числі й відомчих МВС України, та фахових науково-практичних виданнях з теми дослідження.

При висвітленні третього питання слід продемонструвати не тільки знання необхідного теоретичного матеріалу з відповідних підручників, посібників, монографій, наукових статей та інших літературних джерел, але й, насамперед, достатньо глибокі знання діючого законодавства, зокрема, закону України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 року та інших нормативно-правових актів, у тому числі й відомчих МВС України з даного питання курсової роботи (за станом і зі змінами та доповненнями на час написання курсової роботи). При характеристиці основних видів управлінської діяльності міліції в сфері внутрішніх справ особливу увагу необхідно звернути на адміністративну, профілактичну, оперативно-розшукову, та кримінально-процесуальну діяльність ОВС.

У висновках підсумовуються і коротко формулюються основні положення даної курсової роботи.

Враховуючи численність нормативно-правових актів, якими врегульовано управління в органах внутрішніх справ, а також їх зміни і доповнення з метою оперативного доступу до них студентам і слухачам при написанні даної курсової роботи пропонується здійснювати їх пошук на таких Інтернет-сайтах: [http:// www. zakon1.rada.gov.ua](http://www.zakon1.rada.gov.ua), [http:// www. mvs.gov.ua](http://www.mvs.gov.ua), www.scourt.gov.ua, www.vasu.gov.ua, www.reyestr.court.gov.ua.

Н о р м а т и в н о - п р а в о в і а к т и т а л і т е р а т у р а

Положення про Міністерство внутрішніх справ: затв. Указом Президента України від 06.04.2011 р. № 383/2011 // Офіц. вісн. України. – 2011. – №29. – Ст.1222.

Про міліцію: Закон України 20.12.1990 р. № 565-ХІІ // Відом. Верхов. Ради України. – 1991. – №4. – Ст.20.

Про загальну структуру і чисельність Міністерства внутрішніх справ України: Закон України 10.01.2002 р. № 2925-ІІІ // Там же – 2002. – №16. – Ст.115.

Організаційно-правові основи управління в органах внутрішніх справ / О.Г.Фролова. – Х.: ФОП Лук'яненко, 2011. – 108 с.

Організаційно-правові основи адміністративної діяльності органів внутрішніх справ. Управлінська неюрисдикційна діяльність ОВС з надання деяких адміністративних послуг / О.Г. Фролова. – Х.: ФіС, 2012. – 144с.

Організаційно-правові основи юрисдикційної адміністративно-проваджувальної та кримінально-процесуальної діяльності органів внутрішніх справ / О.Г. Фролова. – Х.: ФіС, 2012. – 143с.

Адміністративне право: підручник / Ю.П. Битяк (кер. авт. кол.), В.М. Гаращук, В.В.Богуцький та ін.; за заг. ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. – Х.: Право, 2010. – С.505-525.

Фролова О.Г. Сфера внутрішніх справ як об'єкт управління // Проблеми законності: Респ. міжвідом. наук. зб. / Відп. ред. В.Я. Тацій. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2008. – Вип. 97. – С.69-76.

Фролова О.Г. Сучасні проблеми управління міжнародною правоохоронною діяльністю органів внутрішніх справ // Проблеми законності: Респ. міжвідом. наук. зб. / Відп. ред. В.Я.Тацій. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2008. – Вип. 94. – С.126-132.

Фролова О.Г. До проблем державного захисту й забезпечення безпеки персоналу органів внутрішніх справ України // Проблеми законності: Респ. міжвідом. наук.зб. / Відп. ред. В.Я.Тацій. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2010. – Вип. 108. – С.123-134.

Тема 26. УПРАВЛІННЯ ЗАКОРДОННИМИ СПРАВАМИ

Орієнтовний план

1. Сутність та зміст управління закордонними справами.
2. Правове забезпечення управління закордонними справами України.
3. Система органів управління закордонними справами України.
4. Дипломатичне представництво України за кордоном в системі управління закордонними справами.

Методичні вказівки

У вступі обґрунтовується актуальність теми роботи. Окрему увагу необхідно звернути на значення управління закордонними справами в сучасних умовах розвитку України як демократичної та правової держави.

У першому розділі з'ясовуються поняття «зовнішньополітична діяльність» та «управління закордонними справами». На основі аналізу положень Конституції України, Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1.07.2010 р. та інших нормативно-правових актів визначаються принципи та засади зовнішньої політики України. Базуючись на положеннях чинного законодавства та наукових джерелах з відповідної тематики розкривається сутність, зміст та особливості управління закордонними справами як особливого виду управління адміністративно-політичною діяльністю держави.

Аналізуючи правове забезпечення управління закордонними справами слід визначити систему правових актів, які закріплюють правові засади цього виду управлінської діяльності, коротко охарактеризувати їх зміст та значення.

У третьому розділі розкривається система органів управління закордонними справами, основні їх завдання, функції та повноваження. При висвітленні матеріалу цього розділу слід продемонструвати не лише глибокі знання чинного законодавства, зокрема Закону України «Про дипломатичну службу» від

20.09.2001 р., Положення про Міністерство закордонних справ України від 6.04.2011 р., Консульського статуту України від 2.04.1994 р. та ін., а й широкую обізнаність із відповідним теоретичним матеріалом підручників, посібників, монографій, наукових статей та інших літературних джерел. При характеристиці основних напрямків діяльності Міністерства закордонних справ України особливу увагу необхідно звернути на такі їх функції як координаційні, регулятивні, правозахисні, а також функції із надання адміністративних послуг.

У четвертому розділі, базуючись на положеннях законодавства та наукових джерелах, головну увагу слід приділити визначанню місця дипломатичного представництва в системі органів державного управління, характеристиці його функцій та повноважень, форм управлінської діяльності, організаційної структури.

У висновках підсумовуються та коротко формулюються основні положення курсової роботи.

Н о р м а т и в н о - п р а в о в і а к т и т а л і т е р а т у р а

Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 1 липня 2010 р. № 2411-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2010. – № 40. – Ст. 527.

Про дипломатичну службу: Закон України від 20 вересня 2001 р. № 2728-III з наступн. змін. та доп. // Офіц. вісн. України. – 2001. – № 42. – Ст. 1881.

Про Положення про Міністерство закордонних справ України: Указ Президента України від 6 квітня 2011 р. № 381/2011 // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 29. – ст. 1220.

Положення про дипломатичне представництво України за кордоном: Розпорядження Президента України від 22 жовтня 1992 р. № 166/92-рп // Зібрання законодавства України. – 2000. – Том 5. – Ст. 5(РП)2.

Адміністративне право: підруч. / [Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, В. В. Богуцький та ін.] ; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй. – Х.: Право, 2010. – С. 543-561.

Гуменюк Б. І. Дипломатична служба: правове регулювання: навч. посіб. / Б. І. Гуменюк. – К.: Либідь, 2007. – 224 с.

Камаса М. В. Особливості державного управління у сфері зовнішніх зносин України в сучасних умовах / М. В. Камаса // Теорія та практика державного управління. – Х.: Магістр, 2006. – Вип. 3 (15). – С. 62-67.

Федчишин С. А. Дипломатичне представництво України за кордоном: сучасні проблеми організації та правового забезпечення: монографія / С. А. Федчишин ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. Н. П. Матюхіної. – Х: ФІНН, 2011. – 264 с.

Федчишин С. А. Система органів управління закордонними справами України (загальні підходи) / С. А. Федчишин // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2009. – Вип. 45. – С. 144-151.

Федчишин С. А. Адміністративно-правовий статус Надзвичайного і Повноважного Посла України / С. А. Федчишин // Проблеми законності: акад. зб. наук. пр. / відп. ред. В. Я. Тацій. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2010. – Вип. 109. – С. 266-273.

Ярмак Х. П. Управління адміністративно-політичною діяльністю: навч. посіб. / Х. П. Ярмак ; за заг. ред. О. О. Погрібного. – Одеса: Юрид. літ., 2004. – С. 79-95.

Тема 27. УПРАВЛІННЯ ЮСТИЦІЄЮ

Орієнтовний план

1. Суть та зміст управління в галузі юстиції.
2. Органи управління юстицією та основні напрямки їх діяльності.
3. Реєстрація актів цивільного стану.
4. Організація нотаріальної служби.

Методичні вказівки

Розкриваючи перше питання необхідно перед усім висвітлити суть та зміст управління юстицією. Слід також відзна-

чити особливості управління юстицією, одними з яких є багатоб'єктність в цій галузі управління та різноманітність форм і методів, що застосовуються органами юстиції.

При викладенні другого питання, необхідно розкрити повноваження органів управління юстицією, їх функції та правову основу діяльності. Розкриваючи правовий статус органів юстиції, особливу увагу необхідно звернути на задачі, функції та права Міністерства юстиції України як головного органу в системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної правової політики. Характеризуючи основні напрями діяльності органів управління юстицією слід звернути особливу увагу на розширення їх компетенції за рахунок нових видів діяльності, таких, наприклад, як організація виконання рішень судів та інших.

Висвітлюючи третє питання слід відзначити різноманітність органів яким відповідно до законодавства дозволено реєструвати акти цивільного стану, а також проаналізувати компетенцію цих органів.

Розглядаючи організацію нотаріальної служби доцільно звернути увагу та порівняти обсяг повноважень державних і приватних нотаріусів. Важливо також дослідити компетенцію органів юстиції по забезпеченню належного рівня професійної підготовки осіб, які займаються нотаріальною діяльністю.

В заключній частині роботи бажано викласти власну точку зору щодо подальшого удосконалення системи органів юстиції та їх ролі в розбудові правової держави.

Н о р м а т и в н о - п р а в о в і а к т и т а л і т е р а т у р а:

Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України 05. 07. 2012 р. № 5076 // Юридичний Вісник України. – 2012. - №34. – С. 2.

Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-ХІІ // Там же. – 1993. – № 39. – Ст.383 (з наст.змін. та доп.).

Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 р. № 2398-VI // Там же – 2010. –№38. – Ст.509.

Про Вищу раду юстиції: Закон України від 15.01.1998 р. № 22/ 98-ВР // Там же. –1998. –№25.– Ст.146.

Про державну виконавчу службу: Закон України від 25.03.1998 р. 202/98-ВР // Там же. – 1998. –№36-37. – Ст.243.

Положення про Міністерство юстиції: затв. Указом Президента України від 06.04.2011 р. № 383/2011 // Офіц. вісн.України –2011. –№ 9. – Ст.548.

Положення про Вищу кваліфікаційну комісію нотаріату: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 08.06.2006 р. № 10338/0/14-08/13. №11/2008 // Там же – 2006. –№50. – Ст.3374.

Положення про Головне управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, обласні, Київське та Севастопольське міські управління юстиції: Затв. наказом Міністерства юстиції України від 23.06.2011 р. // Там же – 2011. – №49. – Ст.1984.

Положення про районні, районні в містах, міські (міст обласного значення) управління юстиції: Затв. наказом Міністерства юстиції України від 23.06.2011 р. № 1707/5 // Там же. – 2011. – № 249. – Ст.1984.

Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: затв. наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. N 296/5 // Там же – 2012. – №17. – Ст.632.

Адміністративне право: підручник / Ю.П. Битяк (кер.авт.кол.), В.М. Гаращук, В.В. Богуцький та ін.; за заг.ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. – Х.: Право, 2012. – С. 594-603.

Білоусов М. Єдина система органів юстиції - запорука правового захисту громадянина і держави // Юридичний вісник України. – 2000. – № 30. – С.28 - 32.

Железняк Н. Міністерство юстиції України - провідний орган у забезпеченні реалізації державної правової політики // Право України. – 2000. – № 8. – С. 38 - 41.

Журавлев Д.В. Адміністративно-правове положення Міністерства юстиції України // Бюлетень Міністерства юстиції України. 2010. – № 12. – С.20 - 23.

Ільєва Н.В. Основні напрямки розвитку правового регу-

лювання нотаріальної діяльності в Україні //Юрист України. – 2011. - № 3. – С. 27 - 32.

Кулаков В. Закон "Про органи юстиції України": яким йому бути? // Юридичний вісник України. – 2000. – № 31. – С. 5 - 7.

Малиновський В.Я. Державне управління: Навчальний посібник. – Луцьк, 2000. – 420 с.

Радзівєвська Л.К. та ін. Нотаріат в Україні: навч. посібник. – К., 2000. – 528 с.

Стадник Г.В. ДВС: новий статус та законодавчі новації. //Бюлетень Міністерства юстиції України. 2011. – № 3. – С.5 - 9.

Чижмарь К.І. Реформування системи нотаріату //Бюлетень Міністерства юстиції України. 2011. – №1. – С.126-130.

Тема 28. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНИМИ РЕСУРСАМИ

О р і є н т о в н и й п л а н

1. Поняття та складники інформаційних ресурсів у державному управлінні.
2. Організаційно-правові засади управління інформаційними ресурсами.
3. Система та повноваження органів управління інформаційними ресурсами.
4. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері інформаційних ресурсів.

М е т о д и ч н і в к а з і в к и

У роботі, перш за все, необхідно розкрити поняття та складові інформаційних ресурсів у державному управлінні, об'єкти та учасників інформаційних правовідносин.

При розгляді організаційно-правових засад управління інформаційними ресурсами треба виходити з того, що в нашій державі діє розвинена законодавча база в цій сфері (Закони і

постанови Верховної Ради України, Укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, нормативні акти міністерств та інших центральних органів виконавчої влади тощо), що актуалізує питання про прийняття Інформаційного кодексу України (п.2 розділу III Основних засад розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки).

Викладаючи систему органів управління інформаційними ресурсами, слід звернути увагу на розмаїття суб'єктів в цій системі, їх функціональну спрямованість та особливості застосування наданих повноважень, а також режим доступу до окремих інформаційних ресурсів, зокрема за Законом України «Про доступ до публічної інформації»

Встановлення адміністративної відповідальності за правопорушення в інформаційній сфері є однією із гарантій реалізації права на інформацію в сфері державного управління. Тому в роботі доцільно охарактеризувати склади окремих правопорушень та особливості провадження по таких справах.

У висновках авторам робіт бажано викласти свої міркування з окремих питань управління інформаційними ресурсами.

Н о р м а т и в н о - п р а в о в і а к т и т а л і т е р а т у р а

Конституція України // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 72/1. – Ст. 2598.

Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-ХІІ (в редакції Закону від 13.01.2011 р. //Відом.Верхов.Ради України. – 2011– № 12. – Ст. 86.

Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI // Там же – 2011. – № 32. – Ст. 314.

Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 р. № 3855-ХІІ // Там же – 1994. – № 16. – Ст. 93.

Про телебачення і радіомовлення : Закон України від 21.12.1993 р. № 3759-ХІІ // Там же – 1994. – № 10. – Ст. 43.

Про інформаційні агентства: Закон України від 28.02.1985р. N 74a/95-ВР // Там же – 1995. – № 13. – Ст. 83.

Про друковані засоби масової інформації (пресу) в

Україні : Закон від 16.11.1992 р. № 2782-ХІІ. // Там же – 1993 . – № 1 . – Ст. 1.

Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010р. № 2297-VI // Там же – 2010. – № 34. – Ст. 481.

Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 р.р.: затв. Законом України від 09.01.2007 р. №537 // Там же – 2007. – № 12. – Ст.102.

Положення про Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України: Указ Президента України від 08.04.2011 р. № 437 // Офіц.вісн. України. – 2011. – №29. – Ст. 1245.

Положення про Державну службу України з питань захисту персональних даних: Указ Президента України від 06.04.2011 р. № 390/2011 // Офіц.вісн. України. – 2011. – №28. – Ст. 1160.

Адміністративне право: підручник / Ю.П. Битяк (кер. авт. кол.), В.М. Гаращук, В.В. Богуцький та ін.; за заг.ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. – Х.: Право, 2012. – С. 605-634.

Конституційно-правовий статус органів державної влади в інформаційній галузі // Органи державної влади в Україні / за ред. В.Ф. Погорілка.-К.: Ін-т держави і права НАН України ім. В.М.Корецького, 2002. – С.442-470.

Юдін О.К., Богуш В.М. Інформаційна безпека держави : Навч. посібн.-Х.: Консум, 2005. –576 с.

Виноградова Г.В. Інформаційне право України: Навч. посібн.- К.: МАУП, 2006. – 144 с.

Дубов Д.В., Дубова С.В. Основи електронного урядування : Навч. посібн.-К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 176 с.

Ліпкан А.В., Максименко Ю.Є, Желіховський В.М. Інформаційна безпека України в умовах Євроінтеграції : Навч. посібн. – К.: КНТ, 2006. – 280 с.

Гуз А.М. Історія захисту інформації в Україні та провідних країнах світу : Навч. посібн.-К.: КНТ, 2007. –260 с.

Цимбалюк В.С. Інформаційне право (основи теорії і практики). Монографія.-К.: Освіта України, 2010. – 388 с.

Кормич Б.А. Інформаційне право. Підручник.-Х.: БУРУН і К, 2011.– 334 с.

Адміністративне право. Альбом схем: навч. посібн./ Ю.П.Битяк, В.В.Зуй, В.М.Гарашук та ін. – Х.: Нац. ун-т «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», 2012. – с. 142.

Червякова О.Б. Адміністративно-правовий статус громадянина в інформаційних відносинах //Державне буд-во та місцеве самоврядування .Х.: Право, 2005. – Вип.10. – С.33-41.

Червякова О.Б. Право неповнолітніх на персоніфіковану інформацію потребує захисту // Вісн.прокуратури. – 2007. – № 10. – С.80-85.

Червякова О.Б. Інформаційні ресурси як об'єкт державного управління // Пробл. законності. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2009. – Вип.101. – С.114-122.

Червякова О.Б. Щодо складників адміністративно-правового статусу громадян як учасників інформаційних відносин // Пробл. законності. Академ. зб. наук. праць. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2011. – Вип.114. – С.134-142.

Червякова О.Б. Організаційно-правові засади доступу громадян до публічної інформації //Вісник прокуратури. – 2012. - №1. – С. 90-97.

Навчальне видання

Електронне видання

**ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ
З АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА**

**галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”,
напрямок підготовки 6.030401 “Правознавство”**

для студентів II курсу денних факультетів

У к л а д а ч і: БИТЯК Юрій Прокопович,
ЗУЙ Валентина Василівна,
БОГУЦЬКИЙ Володимир Володимирович,
БОЙКО Ірина Володимирівна,
ГАРАЦУК Володимир Миколайович,
ЗИМА Олександр Тарасович,
КОВАЛЕНКО Лариса Павлівна,
КОМПАНІЄЦЬ Ігор Миколайович,
ЛУЧЕНКО Дмитро Валентинович,
МАРТИНОВСЬКИЙ Володимир Володимирович,
МАТЮХІНА Наталія Петрівна,
НАСТЮК Василь Якович,
ПИСАРЕНКО Надія Борисівна,
СОЛОВЙОВА Ольга Миколаївна,
СЬОМІНА Валентина Анатоліївна,
ТИЩЕНКО Микола Маркович,
ФРОЛОВА Олена Григорівна,
ЧЕРВЯКОВА Олена Борисівна,
ШУЛЬГА Марія Герасимівна,
АЛЕКСАНДРОВ В'ячеслав Михайлович,
ІГНАТЧЕНКО Ірина Георгівна,
РЯБЧЕНКО Ярослава Степанівна,
ФЕДЧИШИН Сергій Анатолійович,
КУЩ Олексій Євгенович,
РУДЕНКО Артем Валерійович,
ТРОФІМОВ Сергій Анатолійович

(у авторській редакції)

Відповідальний за випуск *Ю.П. Битяк*

Підп. до друку .01.2013. Формат 60x84 1/16.
Вид. № 15. Зам. № 15.